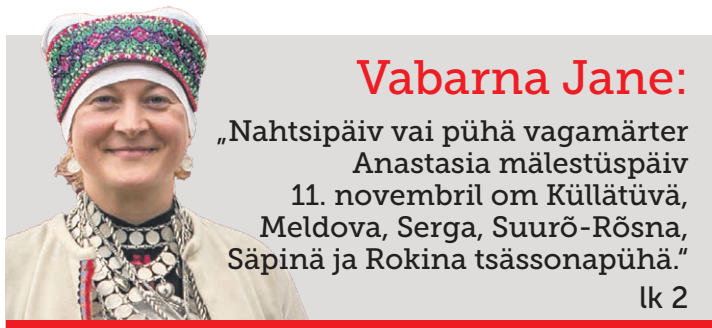

Vabarna Jane:

„Nahtsipäiv vai pühä vagamärter Anastasia mälestüspäiv 11. novembril om Küllätüvä, Meldova, Serga, Suurõ-Rõsna, Säpinä ja Rokina tsässonapühä.”

lk 2

Valgu Meel:

„A mia' avitasi' nuuri umakultuuriga' köütä' Mõotaja' ja sotsiaalmeedia – oll nuuri kindla vastus.”

lk 3

Linnusõ Marje:

„Kindlahe kiäki' mõista-ai Verskat ette kujota' ilma talo-tarõlda', koh ahoh tuli palas, laudah lehm müüg ja aia-pääl kuiosõ' piimäkarra'.”

lk 4

Setomaa

Hind 1.50 eurot

November 2024, nr 11 (420)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Märdilaado opitarõ.

Kala Ingridi pildi'

Raali Ain sai Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liidult OMA märgise kohaligu tuurainõ kasutamisõ iist tuutih.

Seto näpotüü Talinah märdilaadol

Märdilaat Talinah om soost aestagast jäl' läbi saanu' ja traditsioonilitsõlt oll esindet ka' Setomaa uma nulgakösõga', umah boksih.

KALA INGRIT

Seto Käsitüü Kogo tegevjuht

Pääle seto röividõ mano kauva kraami mi vöti Talinahe üteh hulga kottõ. Mi müügikotusõhe mahtsõ ka' opitarõ' ar'. Sool kõrral oll miihi vöie tegemisõ oppaminõ. Hüä oll opmah nätä' koolilatsi, kedä oppaja' olli' juhatanu' mi mano opma. Öiõ, Ülle, Sigre ja Sirid sai' oppamisõga' hõste kõrda.

Saku Suurhalli oll üles säet üle 200 müüginulga. Pääle

kauplõjidõ olli' kohal ka' mitmõ' muusiumi' ja kooli', kiä' tutvusti' ummi tegemisi ja opsi' näpotüüd. Kõik sai' avamisõ pääväl kaia' vahtsit näpotüüraamatit, olla' huvtava seminaril ja kaia' etnomuudu. Laado pääkülälinõ oll Pärnumaa, näpotüüettevõtjilõ anti märgis OMA ja tutvustõdi konkursi Uus Toode Märdilaadal kõgõ parebit.

Lava pääle joudsõ' sool kõrral ka' kats mi liigõht. Orava Kairi tutvust setokeelist kaadsaraamatut ja Raali Ain OÜ Tõrvas

sai Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liidult OMA märgise kohaligu tuurainõ kasutamisõ iist tuutih. Pallõ önnõ asaosalisilõ!

Seto Käsitüü Kogo liikmist olli' laadopäivi joosul kohal Mehiläse Margit, Kala Ingrid, Pärtini Sirid, Sarvõ Öiõ, Paltseri Ülle, Andresoni Sigre ja Raali Ain. Om hüä miil, öt mõnõl mi meistril om võimokust õgaestagatsõl märdilaadol kaubõlda' uma boksih. Sool kõrral olli' uma letiga' väläh Jacobsoni Külli OÜ-st Kagu Kudujad suurõ hulga rahvuskirjuga' kindidõga' ja Löivu Merlin Etnoehte meistrinä täämbäsepeävätsidõ ja muinasehtidõ koopijidõga'. Tahasi' väiga' kittä meistril, kiä' laado

jaost vahtsõ kauba tei': Viskari Monika, Liivago Galina, Vao Külli, Vabarna Maret, Otsa Sirje ja Kirävüü naase'. Aitumma tee! Ti kaup liiku pallõdõ inõmisi kodo ja muidogi' üttetõist mi tõi tagasi ka'.

Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liidu juhatusõ esimiis Soova Liivi om ülnü': „Pääle laadomürä om märdilaat kokkosaamisõ kotus ja kogõmuisi vaeldamisõ jaost meistridõlõ ja näpotüühuvilisilõ!”

Ja nii ka' oll! Oll suur hüämiil Setomaa nulgah trehvädä' seto juuriga' Talinah elävidõ inõmisi' ja üle ilma soo sündmüse jaost kohalõ sõitnu' vannu tutvut. Kokkosaamistõni Setomaal!

Suurõl näpotüülisi pidol märdilaadoh

Novembrih tulli' jälki' kokko riigi kõgõ pareba' näpotüümeistri' pääliinah Talinah, öt võtta' mõõtu suurõl näpotüülisi pidol märdilaadol Unibet Arenah.

Sool kõrral tulti kokko 28. kõrda ja pääesinejä oll Pärnumaa. Ögal aestagal sorditas vällä üts Eesti piirkund, kiä' saa näüddä' ja tutvusta' umma kotust, kombit, näpotüüd ja umanulga rahva röivit. Sool kõrral sis Pärnumaa sai tutvusta' ummi mitmit meistril ja näide näpotüüd. Ka' Setomaa om olnu' päämane esinejä ja tuuperäst mi tiia, öt tuu jaost tulõ terve aestaga joosul tetä' kõvastõ ettevalmstustüüd.

Laadopäävä' omma' kõõ märdipäävä aol ja tuuperäst sis õga kõrd käävä' ka' märdisandi', kiä' tegevä' ummi nalju ja tutvustasõ' vannu kombit. Viimätsel aol om kõrvidsakultus vai hallo-ween naanu' võistlõma eestläisi märdisantmisõga'. Mul hindäl nii ku vaiht olõ-õi, üts sekä-äi tõist ja ku innebidi sai karmelkit nuiada' võõrilt önnõ katõl pääväl, sis no' teno hallo-weenilõ om jo üts päiv man, mia tuu noorõ' kokko, hoit näid loet tunni' ekranist kavvõbah ja väläh värske õhu käh – paisutus olõvat võit õgal juhul.

Märdilaat om kolmpääväne ja kaemalda' kauba korgõlõ hin-

nalõ, inõmisi jakkus. Kõgõ inäbä jäi silmä keskiälisi naisi. Mäntselgi' aol paistu olõvat vanõbit, a vaest korgõ sissepemisõ hind om tennü' uma tüü, a samah sis tuldass laadolõ kindla mõttõga'. Märdilaat olõ-õi laad, koh ostõtas saia ja jupp vorsti ja kodoolt ja jauratas. Näpotüülisi pidolõ tuldass mõttõga', öt midägi' vahtsõl tiidä' ja oppi', nätä' tutvut näpotüütegijit ja ka' hinnäst näüddä'. Ögal aestagal om nuid, kinkõl om säläh eishindä vai kinkõgi' töösõ tett huvtava umanõolinõ röivas. Viimätsil aestagil om naat vannost villatsist röivist tegemä vahtsit moodurõivit ja tuu om joudnu' ka' Setomaalõ, koh om mitmit opitarõsit olnu'. Mõnõ röivaga' om jo kõrd nii, öt tä saa nii armsas, öt tahasi-i timmä ar' visada'. Röival või olla' ka' sentimentaalnõ väärtüs.

Märdilaadol andas kõgõ parebilõ avuhindu ja nuid kategoorijit oll mitu. Näütüses „Kõgõ parep toode märdilaadol” vai sis tõist aestakka märk UMA (OMA), minkõ sai sool aestagal Rikka Ivvani talo peremiis Raali Ain täütä aja-misõ iist. Ögal aestagal sorditas vällä ka kõgõ parep välläpandminõ vai sis kõgõ parep ja kodotsõp müügikotus, kotus koh om nätt vaiva. Vahtsõ asä konkurss om kindlahe midägi',

mia tuu Eesti näpotüümaastigulõ midägi' vahtsõl, mia reeglinä om hõste unohtõt vana vahtsõl muudu. Tulõttadas miilde mõni näpotüüvõtõh vai materjal ja esitlädäs tuud vormih, mia kõlbas täämbäsehe päivä. Tuu jaost piat asi olõma innovatiivnõ, mitte öt om önnõ niisamatõ illos. Sool aestagal märgiti ar' vaipündrik VAIB, tegijä oll Laaneoja Liina. Tuu om ündrik, midä saat ka' olgõ pääle panda'. Huvtav tüüriist oll Solo Heidil ja Margitil tett vüüpeele'. Lehise Liina viltlang oll tuu, mia tõi sookõrd meele tšuat skandinaavia hõngu, koh säänestmuudu langa kasutõdas jo ammuki'. Taa lang om hõste pehmekeene ja pidä ka hõste lämminõ.

Müüdi õgasagamatsi kottõ.

Ögal aestagal om märdilaadol setokõisil kihnlaisi ja võrokõisi vaihõl uma kotus, koh sool aestagal olli' tüütärõ'. Huvlisõ' sai' oppi' vöie tegemist. Välläpanõkist juusk läbi hulga setokõisilõ umatsit värmikombinatsioonõ ja ornamente.

Märdilaat oll pallõdõ kauplõjidõ jaost kõrralinõ, a kindlahe oll ka' häädümist. Sool aestagal lää-äs väiga' hõste villast koet kraam. Ku väläh omma' plusskraadi', sis taheta-ai viil vahtsit kindit-kaptit osta'. Eis' müvveh näet, öt kuis tõisil lätt. Mõnõki' õiglasõ' hinna' omma' ostja jaost liisnalt korgõ'. Mu lähkoh kaubõl üts naane vannust villatsist tekest tett mäntlidõga' hinnaklassih 300 eurot ja pia kõik ostõti ar', umbõs 10 tükkü. Mõni asi om pikäst aost.

Märdilaat mõos kõõ inspireerivalt innekökkõ tekstiilitõie jaoh, midä om nätt külälisi säläh. Täks uut no' nõi mõnigi' inõminõ, öt kunas Humanah jäl' üte euro päiv tulõ, öt materjali jahilõ minnä', öt sis talvõõdagil midägi' huvtavva naada' umblõmma.

Märdilaat läts kõigildõ kõrda ja no' vaia hüä' kogot mõttõ' panda' valmist üteh käbehidõ kässiga' vahtsõ huuaõ jaost, öt järgmätsel aestagal jälki' pilisedä'.

LÖIVU MERLIN

Kiä' tiid?

Mu ülikoolikaaslanõ Hao Paali soovit läbi aolehe anda' tiidä', öt Petseremaa sõbra' säädvä' kokko aoluulitsõ maa-kunna eloluuraamatut. Mi taha unõssihe jäänü' setokõisi ja tõisi petseremaalaisi, kinkõl om teenit uma kodokotusõ ao- ja kultuuriluu, jäl' miilde tulõtada'. Näide sekä om arvat ka' kuulsa laulja Linna Ivo seto laulikust ja leelotajast vanaimä Linna Ksenia (sünd 1878), kiä om peri Vil'õ valla Põrstõ küläst. Teno Paalilõ mi tiidä, öt Ksenja (Ksenia) om sama väär-rika kotusõ pääl tõisi rahvus-vaiholisõt tunnõt leelotajidõ nii ku Vabarna Anne, Pisumaa Darja jt kõrval.

Ivo Linna perrelugu om sääne, öt timä esä Timoteus (1912–2011), kiä oll peri Vil'õ valla Lõkova küläst, kohe timä imä Ksenja oll mehele viid, oppõ Petseri Gümnaasiumih ja Petseri Vaimuliguh Seminarih. Säält vei timä aamõditii kutsõ-litsõ õigõusu preestrinä Saarõmaalõ. Keerolitsõ' ao' üteh Petseremaa lahkmissõga' võõrvõimu puult jätt Linnadõ sugulasõ' edimält ENSV piiri sisse, a sis valu Eesti Vabariigi mõnõao-litsõ kontrolljoonõ taadõ.

Om tiidä', öt Ivo vanaimä Ksenja ja timä mehe Vassili per-rehe sündü säidse last, kinkõst suurõst kasvi' Ivo esä Timoteus

ja tädi' Maria ja Praskovja. Ivo tädi Maria (1910–1986) oll uma elo viimädse' aestaga' Muhu-maal umaolitsõh Pädaste vanainõmisikodoh ja om matõt Sepamäe õigõusu surnuaida. Tuu, kedä ma otsi, om Ivo tädi Praskovja, päämätselt timä latsõ' ja latsõlatsõ'. Meheleminekiga' vaeld Praskovja Linna perrenime ja tuuga' kattõ' jälle' perrätulõjidõ mano. Ma looda, öt vaest kiäki' lehelugõ-jist tiid näist kedägi' ja juhata minnu Ivo tädi latsi ja latsõlatsi mano. Vaest innidse' Vil'õ valla Lõkova külä inõmisõ' ja kodo-uurja', kiä' tiidvä', öt kiä' kohes om Pankjavitsa matusõaida matõt, mõistva' plaani perrä juhata' Linna hõimu matussidõ mano. Viimäne tiadõh Ksenja Linnast om aestagast 1955, ku timä käest om üles kirotoõ tiid-misi innidest elost. Tiidmäldä' om ka' timä surmaaig, a olõs hää, ku saasi' tuu ka' tiidä'.

Ku kinkõlgi' om midägi' tiidä' näide perrest, sis õkka tiidmist ooda kiräga' aadressi pääle Kalda tee 14-63 Tartu 50703 vai meiliaadressi pääle Aldo. Kals2@gmail.com vai telefonilõ 56 908 945. Tuud kõkkõ ma jaa rahvaluulõtiidläisi ja Ivo Linnaga'.

Petserimaa sõbõr

ALDO KALS

Sünnüpäävähõngulinõ nahtsipäävä laat Verska talomuseumih

Mitmõndat aastakka peetäs talomuseumi koplih sügüest laato. Mardilaado pidamisest alustusõ saanu kohaliku käsitü- ja söögikraamiga kauplõminõ oll' timahava nahtsipäävä lähkoh, 2. novembril.

VABARNA JANE

laadopäävä pääväjuht

Verska talomuseumil sai ka täüs 30. tegevüsaastak ja pidopäävä puhul kostit muuseumirahvas laadolisi katõ

ilmadu suurõ sünnüpäävä-tordiga.

Laadolõ kauplõma olliva' tulnu' kohaliku' ettevõttõ', a oll' ka kavvõmbast Ahjalt ja rahvast koon' Saarõmaani vällä. Kauba valikuh oll' käsitüüd, hoidissit, piirakit, hapukapstit,

kurõmarju, veini ni kangõm-bit juukõ. Oll' sepätüüd, koetu kindit ja mütse, salvõ, siipi, kündlit jne.

Laadopäävä kultuuriprogrammih oll' kuulta' leelolaulu leelokuurõlt Verska Naase' ja Kuldatsäuk ni Meremäe latsi leelokoorilt Mõtsatsirgu'.

Tandsoillo näütsivä' naisrühm Lustiline ja nuurikes-kusõ tandsorühm Effekt. Jutusit asjost, nii ku nä omma', aiva' külälise' Mafalda ja Loreida.

Museum uutsõ kostilisi pliiine süümä ni latsi näpotüüd tegemä ni tõisigi tegevüisi üteh tegemä.

Nahtsipäiv vai pühä vagemärter Anastasia mälestüspäiv 11. novembril om Kül-lätüvä, Meldova, Serga, Suurõ-Rõsna, Säpinä ja Rokina tsässonapühä. Krõpõ talvõkülm and viil uuta' ni ollegi hää, sai timahava lämmä ilmaga nahtsipäävä laato pitä'. Järgmitsel aastagal jal'!

Lindora laat

Lindora laadoh, midä peetäs õga aastak 28. oktoobril, möi' hindä küdsetüt ka Meremäe noorõ'. Eräkogo pilt

Laadoh müüdi ka sõira.

Silma Sanderi pildi'

Hüä' lehelugõja'!

Hinna' nõsõsõ' nigu leeväkohetus lämmä leäso pääl. Nii kerküse' ka Setomaa välläandmisõ kulu'. Päse-i miiki' hinna kergütämisest.

Alatõh 1. jaanuarist om aasta tellimus 24 eurot.

Vahtsõt hinda tulõ-i massa' noil, kel jo tellimus tulõvaastas ar' vormistõt!

Lehte saa telli' info@setoinstituut.ee, telefon om 5627 3889.

Leht om hüä talsipühikingtüs sugulaisilõ ja hõimlaisilõ ni seto sõbrulõ. Lugõgõ' ja ti tiidä, mia Setomaal sünnüs.

Setomaa

Meremäe latsi leelokoor Mõtsatsirgu' esinemäh.

Võro maakunna haridus- asutusõ' toova' umakultuuri tagasi latsi ja nuuri ümbre

Eesti-Läti kuuhtüüprojekt oppõreis vei 28.–30. oktoobril 30 kooli- ja latsiaiaoppajat, iistvidäjät ja haridusaamõtnikku Eestist ja Lätist kaema Vana-Võromaa, Setomaa ja Maleenia (Aluksne piirkund) nulga hüvvi praktikit umakultuuri ja kohaligu keele edesiandmisõl latsilõ ja noorilõ.

VALGU MEEL

Perimüs om tuu, midä olõ-õi kunagi' erälde opit vai opat, tuu om latsilõ selges saanu' kultuurikeskkunna seeh elleh. Ka' täambätsel pääväl võisi' tuud samanii edesi anda', pia-ai olõma ainõttunninä, a hoops umakultuuri tuumisõga' latsi ümbre vai latsi ütehhaardmisõga' kogokunnaello. Eesti-Läti ütime projekt „Umakultuur mi ümbre“ tuu umavaiholistõ läbikõnõlõmistõ Vana-Võromaa, Setomaa, Suiiti ja Maleenia kultuuriroomi' ja säitsmeh koolih ja säitsmeh latsiaiah naatas 2025/2026. oppõaestagal pruumma vahtsit lahenduisi perimüse ja kohaligu keele edesiandmisõst.

Projekt, minkõ jaost andas rahha Õuruupa Liidu Interreg programmist, om päämätsesest tsihist võtnu' umanulga perimüse ja ummamuudu olõmisõ vällänäütämisõ haridusasutuisih. Opmisõ joosul proomtas vällä mõtõlda', õt kuvvamuudu kooli ja latsiaia tarõ' saasi' olla' oppajast ja anda' edesi kodokotusõ kultuuri ja ummamuudu olõkit. Tuu läbi saa hoita' Eesti kultuurilist „elõrikust“ ja tugõvabast tetä' ka kogokunna ja haridusasutuisi läbikaumist.

Noorõ' tahtva' ummilõ latsilõ kodokotusõ perimüst edesi anda'

Ku kõnõlda' kultuuri edesiandmisõst noorilõ, sis tulõs kõnõlda' innekökkõ nuuri hindäga'. Käuti Võro HUUBih, mia tuu kokko Võro maakunna 16–30aestagatõ' ettevõtligu noorõ'. Huubih salvõstasõ Saarõ Hipp ja Raju Eliisabet umma edimäist võrokeelist nuuri karmanihellü „Poodi man“ ja sünnüs Võromaa ja Setomaa nuuri kuuhtüü.

Oppõkaugil kõnõldi nuuriga', õt arvu saia' näide kogõmuisist ja midä nä arvasõ' perändkultuurist. Kogõmusjutu' olli' väiga' erinevä': Võro maakunnah üles kasunu' nuur või olla' kasunu' keele ja kultuuri seeh, a või olla' jääntü' ka' tuust kõõst tävveste putmalda'. Ummilõ latsilõ nä tahasi' säntsit kuulõ ja latsiaidu, koh umma kultuuri olõs nätä' ja kuulda' ja uma hindätiidminõ saasi' vällä kujonõda'. Samah kotusõpääline hindätiidminõ luu noorõlõ näide arvatõh eloh pareba kotusõ ja eismuudu olõki, mia om täambätsheh ilmaeloh väigagi' tähtsä. A mia' avitasi' nuuri umakultuuri'gä' kõütä'? Mõotaja' ja sotsiaalmeedia – oll nuuri kindla vastus.

Käuti ka üteh Võromaa ja üteh Setomaa latsiaiah. Kuldre latsiaid om üts edimätsi, koh keelepessä om olnu' ja jo 14 aastakka opatas sääl võro kiilt. Luud om süsteemne ja lõimit programm latsilõ võro keele edesiandmisõ jaost. Latsõ' opva' läbi laula, kõrdamisõ ja mängu. Setomaa latsiaia setokeeline välähopmisõ rühm om näüdeh, koh vahtsõmoodulinõ latsõ perrä haridus om ühendet ja last arvõstõh om ühendet keele ja kultuuri edesiandminõ. 3-aestaganõ kogõmus näütäs hõste hüvvi tulõmuisi nii seto keele ku ka' hinnäst juhtvah opmisõh ja kuuhtüümõistmisõh. Kogõmus ja hüä' praktiga' omma' meil jo olõmah, küüsi-omus om, kuvvamuudu saasi' nuid ka' laebalt kauki panda'.

Perimüs koolikesk- kunnah kasvatas kultuurihuvilisi nuuri

Võro maakunna koolõh pruuktas jo mitmit hüvvi praktikit perimüse edesiandmisõ jaost. Sännä Leiutajate Küläkuul toukas julgõlt traditsioonilidsõ haridusõ piire ja om toonu' piirkunda demokraatligu haridusõ. Lats juht eis' umma opitiid, oppaja om kõrval latsõ hüvvõ ja tiidä' tahtmist toetamah. Sama nii ku setokeelitselle välähopmisrühmale om Sännä koolih väiga' tähtsä oppaja mõotav opiruum. Oppaja saa tsiuku' opiruumi huvi herätämistõst siimnit ja kaia', õt kas mõni nuist nakas iärmit ajama. Näütüset, kas juhtmidõ ja patareide komplekt lavva nulga-pääl toukas latsi elektri huvi poolõ? Samal moodul saasi' tsiuku' ka' perimüse seemeht ja luvva' keskkund, mia kutsusi' latsi kodonulga kultuuri avastamma, a tuu olõ-õi kohustus, om võimalus.

Setomaa kooli Meremäe opmiskotus om toonu' perändkultuuri ja seto keele latsi ümbrele koolitarrõ. Üteh latsiga' kaudas kogokunna kokkosamisiil, näütüses nii Meremäe ku Obinitsa koolilatsõ' käävä' Lindora laadol. Opminõ om ütehkuuh kogokunnaga', taloh tetäs opmispäivi, opatas seto kiilt ja näpotüüd. Hüä tüü om toonu' ka' tulõmuisi – Meremäe koolist om viimätsil aestagil kasunu' mitu Setomaa nuursootkat ja kultuurihuvilist nuurt.

Latsivanõbidõ abiga' tetti šool sügüsel vallahõ Obinitsa kogokunnaklass, mia om üts jago Setomaa koolist. Klass om edesimineh päält setokeelist välähopmisrühmä ja tuu kõüt kogokunna, seto kultuuri ja

Osavõtja' olli' rahul.

Eräkogo pildi'

Rikka Ivvani talo tandsumoro pääl.

Valgu Meele kogo pilt

küläelo ütte lepligu oppõkõrraldusõ, vahtsõst muudu tegemisi ja 21. saandi mõistmisi arõndamisõga'. Klass om kogokunnamajah üteh raamadukogo, pensionäre seldsi, nuuritarõ ja ettevõttidõga'. Pääle kogokunnamaja om opikotusõst terveh Obinitsa külä uma rikka kultuuri ja luudusõga'. Klassi alosmüürüst om päämäne mõtõh – kogokund kasvatas last ja lats kasvatas kogokunda.

Näütit jakkus

Võro Kreutzwaldi koolih om olõmah kõik, midä om vaia perimüse tuumisõ jaost kuuli – huvilitsõ' juhi' ja oppaja' ja 700 opilast, kinkalõ kultuuri edesi anda'. Kooli 4. kõrra saina' kõnõlõsõ' võro kiilt ja kiil om kõüdet kultuuriga' õgah ainõttunnih. Kuul ots eis' võimaluisi, õt kuvvamuudu viilgi' inäp umma kultuuri kooliello tuvva'.

Mõnistõ kuul ja muusium omma' näüdeh tuust, kuus kuul ja muusium tõõnõtõist mõotasõ'. Muusium om kooliga' ütte

sulanu' ja latsõ' vöödas üteh näütüses ruudmõaida vai traditsioonilisi talgotõid tegemä. Mia' saasi' olla' parep kotus väigokõsõ kooli jaost ku 400 m kohaligust Eesti kõgõ vanõbast vabaõhumuusiumist? Koh muial ku Mõnistõh saasiki' latsilõ edesi anda' Mehkamaa kultuuri? Ka' Setomaa Muusiumi' omma' loonu' hulga huvtavvi opmisprogrammõ latsi ja nuuri jaost, sõira tegemisõst ja vadsa küdsämisõst kooni' smuugõldajidõ ja piirivalvajidõ mõtsah mässämisõni' vällä. Kuvvamuudu saia' kooli' ja muusiumi' parebahe kuuh tüütämmä? Kas koolitarõ võisiki' olla' tšuut nii ku muusium vai hoops muusium nii ku kuul?

Võro Instituut om tennü' 30 aastakka tüüd võrokeelitsidõ oppõmaterjaalõ, ümbrekäändmisprogrammõ, sõnastikõ ja paprõ- ja audioraamatidõ väläandmisõl. Kiäki' saa-ai inäp üldä', õt olõ-õi oppõmaterjaalõ. Väiga' hüä' materjaali' omma' olõmah ja nuid tulõs pruuki'. Võro Instituudi inõmisõ'

omma' lahkõlt valmi' koolõlõ appi tulõma keele ja kultuuri oppamisõl ja ummi materjaalõ tutvustamma.

Seto Instituut om šooni' aoni' uma terävüse käändnü' päämätselt täüskasunuilõ. A viimätsil aestagil om terävüs lannü' seto keele ja kultuuri edesiandmisõlõ latsilõ ja tsiht om vöödõt latsiraamatidõ ja oppõmaterjaalõ väläandmisõlõ ja kultuuri opitarrõ tuumisõlõ.

Koolivaheaost laagrihe

Suvõvaheaol om latsil hüä olla' kohaligu kultuuri ja kogokunna siäh. Nii Võro- ku Setomaal om mitmit pikä aoluuga' perändkultuurilaagrit. Võromaa rahvapillilaagri om olnu' jo 26 aastakka ja Setomaa Rikka Ivvani pillilaagri om Andre-soni Sigre ja Raali Aini taloh ja sinnä' tulõ õgal suvõl üle 50 latsõ. Kõik mängvä' pilli, oldas talo keskkunnah ja nä kasusõ' kokko kogokunnast. Latsõ', kiä' omma' laagrih olnu', suu-

rõst kasunu', no' omma' vabal aol abist ja võtva' laagri kõrraldamist aigupiteh hindä pääle.

Lummo Kati laululaagri oppas latsi läbi immi-essi iihkujo. Tegemist om jo katõsa kõrda olnu' perrelaagri'gä', koh vanõba' opva' tiidläisilt ja kultuurikandjilt seto laulu ja latsõ' ja noorõ' mässäse' laulu ja pillimängu seeh. Laagrih om õgal aestagal 100 leelohuvilist, kinkõst poolõ' omma' latsõ'. Ned-säjä küläplatsilõ tulõ kokko kol' põlvkunda leelohuvilisi ja latsõ' saava' nelli päivä seto keele, leelo ja pillimängu seeh kassu' ja kultuuri hindä sisse koko'.

Kaemi Lätti

Kindlahe tiä-äi pallõ', õt Aluksne piirkunda om nime-tet ka' Maleenia vai „veere-maa“, koh olli' vigurilitsõ' inõmisõ', om olõmah uma kiil ja taipisa', tõistmuudu lahendusõ' ja nali om üts jago kultuurist. Põnnõv oll saia' tutvast Maleenia kultuuriga', mia om meele nii lähkoh, a minkõst mi tiä väiga' veidõ. Näide mängolitsõ' keele ja kultuuri oppõvahendi' omma' kindlahe üte', minkõst iihkuio võtta'.

Kuuhtüüprojekt om 2,5 aastakka ja mi tahasi hüvvi näütidõ jagamisõga' ja ütehkuuh arotamisiga' tuvva' tuu Võromaa ja Setomaa jaost tähtsä teema inäp vällä. Mi näe, õt vahtsõ' lahendusõ' omma' sagõhõhe hoops innidse miildetulõtaminõ. Kuuhtüü and joudu ja julgust perimüst uhkusõga' edesi kanda' ja tuu tulõtas miilde, õt kõgõ lihtsap ja tegüsäp om umavaihol võro ja seto keele kõnõlõminõ. Tuu jaost olõ-õi vaia projekti, a om vaia julgust ja tõisi puult toetamist ja julgõst päälennakkamist.

Avasta' Saatse Muusiumi ja Setomaad

KORELA TEA

Saatse Muusiumi permaane-varahoitja

Luudus sääd hinnast puhkamma. Maainõmisil om vili salvõh ja söögikraam külmahjakuh. Liinainõmisõ' vaest pruumva' kõrrastki' kipõtaigu maaha võtta', õt mõtõlda', kuvvamuudu aestagalõppu üteh perrega' pitä'.

Saatse Muusiumilgi' om kipõ aig müüdä saanu'. 25. juunil peeti 50. tegutsõmisaestakka ja mi juubõl sai uhkõlt ar' peet. Tuu päiv oll meele väiga' tähtsä, selle õt mi sai tennädä' nuid, kiä' omma' meid edimät-sist aestagist kooni' täambät-seni' kõigildõ avitanu' ja meeleh pidänu'. Tuhat teno ja sükav kumarus kõigilõ, kinkõ jaost muusium om tähtsä ja süäme-perrä! Aoga' kõikaig muusiumi' läävä' tõistsagamatsõst, a näide väärtüs hää-õi niikavva kohegi', kooni' om inõmisi, kiä' joudva' hoita' sood innidse ao rik-kust ja varra umah süäme' ja tegemisih.

Saatse Muusiumih om parhilla' tegevüs õnnõ üteh tarõ-kõsõh vai varahoitja kabineti, a ku annat varahappa tiidä', õt tahat meele küllä tulla', sis mi võta sinnu katõl kael vasta! Muusiumil om valmis saanu' kats keskkunnahariduslikku oppõprogrammi, mia' om saanu' Murakamärgise: „Pedajas ja teised taimeliigid Setomaa palumetsas“ II koo-

liastmõlõ ja „Kosutav ja õpetav retk Setomaa palumetsas“ I kooliastmõlõ. Murakamärgis tähistäs programmi, minkõ külästämisõ jaost saava' kooli' küüsüdä' toetust Keskkunnainvesteeringidõ Keskusõst.

Sügüse sai muusiumi moropääl tüükõrda interaktiivnõ matkamäng, minkõ lõvvät kodolehelt Setogiid.ee. Soo mängu abiga' mi paku tävven-dävat võimalust uma käe pääl müüdä Setomaad kavvu' üts-kõik mäntsel aestagaol vai kelläaol. Ku jalotat väläh Saatse muusiumih, sis mängi' kindlahe mängu „Väigokõnõ Setomaa“, mia vii sinnu üllätüisi täüs kotussihe Eesti-Vinne piiril ja läbi katõtoistkümnõ Setomaa nulgä.

Muusiumi püsüeksposit-sioon and võimalusõ jouda' sügävähe seto kultuuri ja löüdä' midägi' vahtsõt vai unõhtõt vanna. Saat osta' raamadü „Maja täis lugusid. Saatse muuseum 50“, õt kotoh viil kõik kotusõpääl nätt üle lukõ' ja miilde jättä'. Raamaduhe om joudnu' ka' ekspositiooni jutu' ja tähtsä päätükk om tuu, koh seletedäs muusiumimaja rikka-likku aoluku.

Detsembrih pakk muusium 2.–14. detsembri' talvõtralli latsilõ ja 14. detsembri' kell 14.30 uut muusiumipe-reh kõiki huvilisi talvõmatkalõ, õt ütehkuuh luvva' pühhitun-nõh ja minnä' vasta vahtsõlõ aestagalõ.

Saatse Muusiumi juubelitort.

Silma Sanderi pilt

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Öiõ
Külesäädmine Lööpri Priit
Välländja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüröö Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS
 Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata: kauksiyille@gmail.com
 vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.
SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata: rein.jarvelill@setomaa.ee
 Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Opõtlik ja naardmaajaja Merca.

Kõrnasõ Hellika pilt

Verska Talomuuseum tähist 30. tegevüsaestakka

1. novembril oll tähtsä päiv Setomaa Muusiumidõ luuh, ku Verska Talomuuseum tähist 30. tegevüs-aestakka.

LINNUSÕ MARJE

Verska Talomuuseumi permaane-perimüskultuuri pedagoog

Või üldä', õt ku Verska Talomuuseumit olõsi-i', sis mi pias tä vällä mõtlõmma. Kindlahe kiäki' mõista-ai Verskat ette kujota' ilma talotarõlda', koh ahoh tuli palas, laudah lehm müüg ja aiapääl kuiosõ' piimä-karra'. Talomuuseum olõ-õi ammuki' inäp õnnõ mäluasutus, a om hoops kotus, koh aig om saisma jäänü' ja koh per-naane küdsä pliine ja pakk küllä tulnulõ hainatsäiu sahvtiga'.

Viie aestaga iist mi pei talomuuseumi juubõlit konverendsi ja pikä pidolavvaga', a sookõrd mi otsusti tetä' tõistmuudu. Mi soovõ, õt võimaligult pallõ' inõmisõ' saasi' osa mi muusiumi luust, ja nii olli' juubõliüritüse' terve nädäli, viimädsel pääväl oll nahtsipäävä laat.

Mi sünnüpäävä aol om väläh jo kolm, sis mia' saasi' olla' parep, ku istu' tarõh ja kül-lõlda' huvtavvi jutta. Mi kutsi küllä jutusõajaja' Jäägri Merle (Merca) ja Pääri Pireti, kiä' kõnõli' jutta õga iä jaost.

Merca jutusidõ õtak oll' 30. oktoobril ja oll mõtõld inämb täüskasunuilõ. Kullõja' sai' hüä kötutävve naarda', a ka tarkuisi kõrva taadõ panda'.

Järgmätsel pääväl, 31. oktoobril rõõmust nii latsiaialatsi ku ka' opilaisi uma juttaga' Pääri Piret. Pireti jutu' väikobilõ latsilõ olli' opõtligu' ja mängu-litsõ', a gümnaasiumi ummilõ mõtlõmapandva'.

Aitumma kõigilõ, kiä' võti' vaivast kullõmma tulla'! Aitumma Setomaa Kooli ja Setomaa Gümnaasiumi Verska oppõkotosõ oppõjuhilõ, klassi-

oppajilõ ja väigokõisilõ ja suu-riilõ kullõjilõ!

Määne võisi' olla' tulõvigumuuseum?

Tulõvigu jutuõdagidõ pääle mõtõldõh mi hõiksi vällä Setomaa Koolih ja Setomaa Gümnaasiumih jutusõvõistlusõ: „Ma' ja Verska Gümnaasium“ ja „Ma' ja tulõvigumuuseum“. Tõid tull kokko katõsa – nelli tüüd Setomaa Kooli Verska opmiskotosõ 5. klassist, juhendaaja oppaja Elgindy Helena; viienda klassi opilasõ' kirodi' teemal: „Ma' ja unistuisi muusium“ (Viskari Miina-Johanna) ja „Ma' ja tulõvigumuuseum“ (Vako Kaisa, Nestra Markus ja Madaloja Ats Välek).

Nelli tüüd tull Setomaa Gümnaasiumi Verska oppõkotosõst teemal: „Ma' ja Verska talomuuseum“. Uma tüü' esiti' katsada klassi opilasõ' Tuiga Ketriin ja ütsändä klassi opilasõ' Raudoja Miina, Virro Anna-Maria ja Murutoomi Mihkel. Juhendaajas oll oppaja Puriku Tiina. Mi jutusõvõistlusõ võitjas olli' kõik nuu' opilasõ', kiä' meele uma kirotusõ' saadi', selle õt õgah jutuh oll midägi, midä välläsortmiskomisjon hüäst pidi.

Uma osa anni' ka' latsiaialatsõ', kinkõl mi palssi joonsta' teemal: „Ma' ja Verska talomuuseum“. Kõik nuu' joonstusõ' panti 28. oktoobril Seto Tsäimajah kaemisõst vällä. Aitumma, oppaja', kiä' ti latsi juhendi' ja julgusti'! Mi ooda kõiki näütüst kaema!

Torminõ nahtsipäävä laat

2. novembril oll Verska talomuuseumi moropääl juubõli tippsündmüs – nahtsipäävä laat. Laadol olli' väläh nii näpotüümüüjä' ku' talokaubapakja'.

Lämmäh muusiumitarõh pakti pliine ja kõrvidsaruuga ja nuilõ, kiä' mõistsõ' küüsüdä', ka' söögialost. Muuseumitaro oll täüs ahhetamist: „Soo om

valu nii ku mu latsõiäh!“ Mi olõ talomuuseumih mõistnu' luvva' midägi' säänest, õt külälisil tulõva' miilde näide latsõiä mälestüse'. Tuu üle om meil hüä miil.

Laadol oll nii seto laulu ja pillihellü ku ka' tõisi esineiji. Laadorahvalõ paki' eiserälist elämüst Mafalda ja Loreida, kiä' kõnõli' lõbusit jutta tuust, õt kuvvamuudu aša' tegeligt omma'. Nä panni' kullõjidõ kötulihasõ' proomilõ. Üles astõ ka' naisrahvatandsurühm Lustiline. Päivä vidi iist sootska

Vabarna Jane.

A päävä lõpõtusõst pakti kõigilõ sünnüpäävätorti ja olgõm ausa' – olõ-õi pallõ nuid laatu, koh kõik laadolisõ' saava' suu makõst.

Verska talomuuseumi juubõlipidostusõ' omma' soost kõrrast müüdä saanu' ja mul ja mi muusiumiperrel om hüä miil, õt soo nätäl näüdäs, õt mi olõ suutnu' tetä' midägi' õigõhe, selle õt meil om külälisi, kiä' õks ja jäl' meid üles löüdva' ja kinkõlõ meil om kõõ midägi' pakkü'.

Mina ja tulevikumuuseum

*Seal ma seisan, ajaloo varjus,
mu ümber klaasist seinad ja digitaalsed saalid.
Minevik, mis tulevikku vaatab,
muundub justkui ekraanide tarvis.
Kõrval hääletult seletab robotist giid
peast fakte ja kuupäevasid.
Kuid kas ta teab, mida tundis seto perenaise hing,
mis teda rõõmustasid? Mis teda vaevasid?
Mu südames peitub küsimus:
Kas ajalugu saab rääkida masin?
Mida on veel vaja, et tekiks aimdus
tunnetamaks aega ja traditsiooni?
Tulevikumuuseum särab, kuid vaatan ringi veel...
Kas mina üldse sobitungi siia?
Kas ära kaduda võib minu hää,
või on võimalus siin ajalugu hoida?
Mina, õpetaja, saan olla sillaks
elustamaks roboteid, emotsiooni tuua.
Kos õpilastega saame digitaalsest maailmast
koraks põgeneda ning minevikku (taas)luua.
Olgu seal robot, olgu seal tekst,
olgu või kripteeritud kood.
Üksed on valla, igaiüks meist võti,
aeg murda tundetu digivoog.
Astugem sisse, rohkem kui varem,
sest minevik vajab seda meilt.
Meiega kaasas on lood ja tunded
ning muuseum saab koguda neid.
Ei karda ma masinat, vaid kardan apaatsust,
mis matakas me tunded ja lood.
Tulevikus vajab muuseum meilt rohkem
asjade asemel armastust ja hoolt.*

ELGINDY HELENA

Setomaa kuulõ oppaja

Seto-LAN 2024 on täies hoos.

Foto: Triinu Kotov

Setomaal kasvab e-spordi kogukond

9. novembril toimus Värskas kultuurimajas e-spordi sündmus Seto-LAN 2024, mis tõi kokku noori Võru- ja Põlvamaalt.

TRIINU KOTOV

Sündmusel osales kuus meeskonda, kuhu kuulus kokku 30 mängijat. Kohapeal oli rohkelt ka pealtvaatajaid, mis lisas üritusele erilistust.

Võisteldi rändkarikale, mida anti välja juba kolmas kord. Meeskonnad võistlesid CS:GO2 mängus, kus on oluline strateegiline mõtlemine ja meeskonnatöö.

Võitjaks tuli Slavline Bling koosseisus Karel Hinno, Ivo Laanelind, Hendri Toobre, Egert Prost, Ardi Hallop.

Esmakordselt sai võistlust jälgida ka otseülekande vahendusel, mille korraldasid professionaalsed tegijad Tallinnast. Tõnis on Eesti oma ala parim e-spordi kommentaator. Lisaks kaasati kommentaatoriks kohalik noor Richard, kelle jaoks oli see debüüt. Pearu, kes produtsseeris ülekannet ja aitas ka tehniliselt, on pikaajalise e-spordi sündmuste korraldamise taustaga. Ta on Seto-LAN sündmust toetanud esimesest koh-

tumisest peale. Seto-LAN sai alguse 2022. aastal, kui algatati solidaarsusprojekt „Setomaa E-Spordi klubi“, mille eestvedajaks oli MTÜ Nooruslik Setomaa.

Ürituse õnnestumisse panustas pühendunult tehniline tiim, mis koosnes neljast kogukonnaliikmest – Siim, Heilo, Indrek ja Triinu. Kõik töötasid vabatahtlikult ja mitmeid päevi selleks, et sündmus sujuks.

Sellel korral oli peakorraldajaks kohalik noor Siim, kes näitas üles tahet arendada piirkonnas e-spordi ning on võtnud nüüd südameasjaks teemat ja võimalusi edasi arendada.

Obinitša sai esimese DPD pakiautomaadi

DPD Eesti paigaldas Obinitša Coop kaupluse juurde küla esimese DPD pakiautomaadi. Pakiautomaat on ööpäevaringselt avatud kasutamiseks alates 13. novembrist.

Obinitša uuest pakiautomaadist saab pakke vastu võtta ja saata teistesse pakiautomaatidesse ning aadressidele üle kogu Eesti. Lisaks eeltoodule saab pakke saata ka kõikidesse Euroopa Liidu riikidesse.

Üleeuroopalise DPD e-kaubanduse uuringu järgi eelistab 83% Eesti elanikest pakikättesaamiseks ja saatmiseks pakiautomaate.

„E-kaubanduse maht on aasta-aastalt kasvamas, mistõttu jätkame pakiautomaatidega

laienemist sinna, kus on teenuse järele kõige enam nõudlust. DPD pakiautomaadid asuvad täna 81 protsendile Eesti inimestest kuni 2 kilomeetri kaugusel ehk suurele osale elanikkonnast on pakiautomaat lühikese jalutuskäigu kaugusel. Pakiautomaatide võrgustiku laiendamisega suureneb see protsent veelgi,“ rääkis DPD Eesti operatsioonide juht Mehis Aan.

DPD Eesti paigaldab sel aastal kokku 40 uut pakiautomaati üle Eesti ning laiendab 20 olemasolevat pakiautomaati. Tänu laiendamisele kasvab DPD võrgustik aasta lõpuks 340 pakiautomaadini.

LAURA KORJUS

DPD pakiautomaat Obinitšas.

TULE SETOMAALE

OLED ASUNUD SETOMAALE ELAMA, TÖÖLE VÕI SOETANUD SIIN KINNISVARA?
REGISTREERI END SETOMAA VALLA ELANIKUKS ENNE 29.DETSEMBRIT 2024

setomaa
VALD

setomaa.kovtp.ee f setomaavald @ setomaavallavalitsus @ vald@setomaa.ee +372 796 4733

setomaa
VALD

SETOMAA ETTEVÕTJATE TUNNUSTAMINE

Ettekanded:
Riigikogu liikmed: Urmas Kruuse ja Andres Sutt
Vello Saare preemia laureaadid: Indrek ja Liina Maripuu

13 DETSEMBER, 2024
16:30, Reegi Majas Värskas

REGISTREERU

Hiljemalt 10.detsembriks:
<https://forms.gle/Mi5NnGdyN3nTLfVw8>

Miks tulla Setomaale?

Kõik on näinud sotsiaalmeedias ja välireklaamides oma valda või piirkonda ennast reklaamimas ja kutsumas inimesi just sinna piirkonda.

Selles vaates ei jäta Setomaagi ennast näitamata ja tahaksingi alljärgnevalt selgitada ja välja tuua väärtusi, miks just Setomaale tulla. Olen kuulnud ka ütlemist, et ega setod tsuhknaid omaks ei võta. No ju see natuke vastab ka tõele, aga see on ikka igas kogukonnas nii. Õeldakse, et kui sa pole valmis võtma piirkonna või küla tõekspidamisi või kombeid omaks, siis ega küla ka sind omaks võta. Tahan kinnitada, et kes naudib Setomaad ja annab enda panuse selle arenguks, siis see on kindlasti kogukonnas avasüli vastu võetud.

Miks ikkagi „Tule Setomaale!“ lause peaks sind köitma?

Võin tuua mõned märksõnad:

Tulijad peaksid aktsepteerima ja armastama loodust. Meil on hajaasustus, aga loodus pakub meile avastamata pärle ja võimalusi. Tinaliiv, Piusa orud ja nõlvad, kaunid männimetsad, laiuvad põllud ning Eestis kõige rohkem mahedalt haritavaid põllumaid on väärtus, mida peab oskama märgata.

Seto kultuur on midagi sellist, millest sa ei saa aimu seda kuningriigipäeval või mõnel kirmasel või festivalil vaadeldes, vaid sa pead seda ise kogema. Ikka rahvarõivad selga ja leelo või pillimäng lahti lüüa ning kes pillimees ei ole, võib käsitööd nokitseda ja kasvõi sannamees-sannanaine olla. Setode rahvusköök on võrratu ning paljud saavad aimu, mis see suulliim ikka on ja kuidas tuleb valmistada imelist sõira.

Seto keel on tulijale küll alguses kui hiina keel, aga aru saades ja kõneldes on meeletult hea tunne. See on me esiisade ja esiemade keel, seda keegi teised maailmas ei räägi, see on kui sorav luule su kõrvadele ja midagi erilist on ka nendes kõnelejates. Kui su lapsed äkki heade õpetajate all juba lasteaias setokeelseid lauseid kokku panevad ja ka sulle mõne setokeelse laulu laulavad, siis teeb see palju-palju rohkem rõõmu kui see, et laps sulle mõne ingliskeelse väljendi ütleb!

Peale selle, et Setomaad on uhke oma pärandi üle, me ka tegutseme selle heaks, et kõikidel siin elavatel inimestel oleks võrdsed võimalused. Oleme teinud haridusreformi, kus pakume seto kultuuri kõrvale läbilõiget ennastjuhtivast koolilapsest, kes saab tulemusliku teadmiste pagasi. Meil on seitse erinevat lasteaiarühma ja õpetajate kaader vägagi tasemel. Me sotsiaaltöötajad leiavad ka kõige kaugemast metsanurgast abivajaja üles ega jäta teda hätta. Meil on lugematu arv tegusaid külakogukondi, kes hoolitsevad naabrite eest ja vajadusel oskavad ka pidu pidada. Ning üldse on me peod midagi sellist, mida mujalt lihtsalt ei leia.

Setomaal tunne me ennast turvaliselt. Piirivalve on pidevalt nähtaval ning vajadusel on kohal loetud minutitega, kui kohalik ka abi vajab. PPA on meil abiks olnud looduskriiside likvideerimisel ja vallakodanikele heaks partneriks!

Setomaa majandus seisab loodusressursside targa ja mõistlikul kasutamisel. Ravimuda, mineraalvesi, mets, maavarad, liiv, põllumaa ja vesi annavad inimestele tegevuse ja suvine turism muudab siinse elu mitmekilgseks.

Kui siinsest loetelust sind miski kõnetab, siis piilu kindlasti „Tule Setomaale!“ kodulehele ja võta otsus vastu – tule Setomaale!

RAUL KUDRE,
vallavanem

Mida teevad õpetajad koolivaheajal?

PILLE LIBLIK

Setomaa koolide direktor

Õige vastus pealkirjas esitatud küsimusele on, et õpivad. Setomaa koolide õpetajate jaoks algas sügisvaheaeg koolitusega sellest, kuidas on kõige tõhusam töötada liitklassis. Jah, liitklassid on Meremäe ja Mikitamäe õppekohtades kodulähedase õppe säilitamise jaoks vajalikud, sest neis kahe õppekohas on õpilaste arv nii väike, et liitklassid on vältimatud. Esmapilgul ja süvenemata võib klasside liitmine tekitada umbusku: mis õppimine see selline on või et tänapäeval matemaatikat küll liitklassis selgeks ei saa. Siiski-siiski, meie koolitaja – Unipiha Algkooli direktor ja Tartu Ülikooli lektor Eha Jakobson, kes on liitklassidega töötanud alates 1986. aastast – jagas kogemusi ja selgitas, kuidas liitklass suisa soodustab

õpilase arengut ja 21. sajandi oskuste kujunemist.

Liitklassis eri eas koos õpivad lapsed oskavad lõpuks ise seisvamalt töötada ning teistega arvestada, nad õpivad üksteist märkama ja aktsepteerima kui erineva võimekuse ja jõudlusega isiksusi, nende enesehinnang kasvab tulenevalt üksteisega teadmiste jagamisest ja ühisõppimisest.

Loomulikult ei paista need ja veel paljud teised tulemused välja lühikese aja jooksul, aga nüüd on meie õpetajatel tööriistad, selleks et liitklassi eelseid parimal viisil ära kasutada. Selline õppimine on üksiti säilenõtkus muutunud oludes.

Koolivaheaja jooksul oli õpetajatel võimalik käia enda teadmisi täiendamas ka Setomaalt kaugemal: külastati Tartu haridusfestivali ja osaleti Võrus metoodikapäeval. Märkimist väärib, et mistahes teemal ka seminarid või töötoad olid, pea-

mine hool õpetajatel on see, kuidas toetada õpilaste kesken-dumismõimet, mis järjest enam kipub kaduma. Süvenemise toetamist tõsteti nii kodus-õppe põhimõtteid tutvustades, liikumisülesandeid kui tööriistu jagades või ka taastava õiguse meetodeid vahendades.

Põnevust pakkus Montessori metoodika, mille elemente meie õpetajad alateadlikult kasutavad, ja kinnitus sellele, kui oluline on arendada õpilastes kuulamisoskust ja et väikest heakskiitu väärib nii suur kui väike inimene.

Kuna meie koolis on hulk sel sügisel tööd alustanud õpetajaid, siis tuleb hoolitseda selle eest, et nende motivatsioon püsiks ja et nad sooviksid jääda meie kooli ka järgmisel sügisel. Alustavad õpetajad vajavad ennekõike igapäevast tuge kolleegidelt, aga samavõrra ka mõistvat suhtumist lapsevanemate poolt.

Heameel on, et Setomaa kooliõpetajad hoiavad oma tegutsemistahet, ehkki igapäevane koolielu pakub igasuguseid üllatusi. Kõik me noored õpetajad osalevad Tartu Ülikooli juures alustava õpetaja tugiprogrammis. Lisaks on kokku lepitud, et õppekohtades on neli kogenud kolleegi, kes pakuvad nõu ja abi. Koolivaheajal toimuski esimene alustavate õpetajate ümarlaud. Selle tulemusena teame, mis noortele õpetajatele koolis meeldib, milles nad vajavad tuge, ja saame neid paremini aidata.

Õppimine õpetaja jaoks on ka see, kui ajal, kui pole tunniplaanijärgseid tunde, saab aega, et süstematiseerida materjale, valmistada ette töölehti, otsida ja lugeda uuemat erialast infot, süveneda digikeskkondadesse, et seda kõike pärast vaheaega õpilasteni tuua. Setomaa koolide õpetajate jaoks oli sügisvaheaeg pilgeni õppimist täis.

Setomaa vallas asus tööle uus arendusspetsialist

11. novembrist töötab Setomaa vallas arendusspetsialistina Meelike Kruusamäe-Veinberg.

Meelike on Setomaaga tihedalt seotud – sündinud ja kasvanud Värskas, tunneb ta kohalikke olusid ja inimesi läbi ja lõhki.

Meelike haridustee on olnud suunatud kogukonna arengule ning inimeste toetamisele. Tal on Tartu Ülikooli haridusteaduste magistrikraad ning ta on panustanud Setomaa

Meelike Kruusamäe-Veinberg.

Foto: Rein Järvelill

valla arengusse nii noorsootöö kui ka kultuurivaldkonnas. Lisaks sellele on Meelike olnud aktiivne ka erasektoris, juhtides oma ettevõtet ja olles aktiivne osaline Setomaa kultuurielus – juba 15 aastat laulab ta leelokooris Verska Naase’.

Meelike astub arendusspetsialisti rolli selge sooviga panustada Setomaa valla arengusse positiivsel ja uuenduslikul moel. Ta näeb oma töös võimalust anda hoogu juurde

kohalikule arengule, tuua uusi ideid ning luua võimalusi nii kogukonna liikmetele kui ka külastele. Tema siiras soov on jääda Setomaale elama ja anda oma panus selle erilise paiga tulevikku.

Kui teil on ideid, ettepanekuid või soovite Meelikesega suhelda, siis võite temaga julgelt ühendust võtta telefonil 578 69861 või e-posti aadressil meelike@setomaa.ee.

Setomaa Vallavalitsus

Ettevõtluse suuna arendusspetsialist on Signe Roost

19. novembrist alustas Setomaa vallas ettevõtluse suuna arendusspetsialistina tööd Signe Roost. Signe töötab 0,6 koormusega, tuues kaasa kogemusi erinevatest ettevõtlusvaldkondadest.

Signe juured ulatuvad Setomaa südamesse, Serga küla Savimäe tallu, kust on pärit tema vanaisa. Ehkki üles kasvanud Virumaal, on emotsionaalne side Setomaaga olnud alati tugev. Praegu elab Signe Ristipalos ning on aktiivne kogukonna liige, osaledes näi-

Signe Roost. Foto: Rein Järvelill

teks Seto tantsupeol tant-surühma Iginoored koosseisus.

Hariduselt on Signe finantsjuht ja raamatupidaja, kuid õppinud ka ajakirjandust. Tema professionaalne kogemus on mitmekesine: ta on juhtinud oma puitmajade tootmisettevõtet, tegutsenud põllumajanduskontsernis ning olnud turismivaldkonnas aktiivne, esindades Alutaguse valda Ida-Virumaa turismiklastis ning olles ise puhkemaja teenuse pakkuja Alutagusel.

Setomaa vallas näeb Signe võimalust arendada ettevõtlust nii, et sellest võidaks kogu

kogukond. Tema visiooniks on ettevõtete koostöö tugevdamine ja ühistegevuste edendamine, samuti ettevõtlusoskuste ja teadmiste viimine noorteni.

Ta usub, et koostöö haridusasutustega ja ettevõtluse alase hariduse arendamine noores eas on tuleviku edu võtmeteguriks.

Setomaa vald tervitab Signe Roosti ja ootab põnevusega tema panust kohaliku ettevõtluse edendamisse!

Setomaa Vallavalitsus

Südameasjaks kohaliku elu ja kultuuri edendamine

Minu nimi on Evelin Turvas ja mul on hea meel alustada oma teekonda Obinitsa külakeskuse perenaise ning Meremäe-Obinitsa piirkonna kultuuritöö korraldajana.

Elan Setomaa vallas ja alates 2005. aastast olen olnud seotud Obinitsa muuseumi igapäevaeluga. Lisaks kuulun Obinitsa Külade Seltsi juhatusse ning laulan Meremäe-Obinitsa naiskooris, mis on mulle suur rõõm.

Oma elu ja töö kaudu olen pidevalt olnud seotud meie piirkonna kultuuriürituste ja

kogukonna tegevustega. Minu südameasjaks on kohaliku elu ja kultuuri edendamine ning kogukonna ühtsus. Obinitsa ja Meremäe piirkond on mulle väga oluline ning ma ootan juba

põnevusega, et saaksin teha koostööd kõigi teiega, et meie külakeskus oleks veelgi elavam ja kaasavam paik.

Aitäh, et olete mind siin nii soojalt vastu võtnud, ja loodan teie kõigiga kohtuda läbi erinevate tegevuste, ürituste ja uute algatuste.

Kohtumiseni külakeskuses!

TERVISEKASSA

GRIPIVAKTSIINKAITSEB

VAKTSINEERI.EE

Kuidas seda kala siis ikka söödavaks teha?

KAJA TULLUS
MTÜ Setomaa Liit

REET REIMAN
Rõuge valla projektispetsialist

Oktoobri koolivaheaja esimesel pärastlõunal kogunesid Rõuge ja Setomaa haridusasutuste kokad Värska õppekoha kööki, kus neid ootasid Triinu Akkermann ja Tauno Laasik Maitse-elamuste Kojast.

Kevadel Rõuge ja Setomaa kooliõpilaste hulgas läbi viidud küsitlusest tuli välja, et lastele ei maitse kalatoidud. Kokad on sellest teadlikud, kuid neil on kohustus kala pakkuda. On katsetatud erinevate toitudega. Lasteaialapsed veel natukene söövad kalatoite, kuid mida vanemad koolilapsed, seda vähem süüakse kalatoitu.

Koolikokkade ees on küsimus, kuidas seda kala siis ikkagi söödavaks teha. Rohelise Koolitoidu projektis saame panustada ka koolikokkade koolitamis- ning leidsime, et kalatoidu teema on küsitluste tulemusi vaadates üsna oluline. Ka kokad ise tõstsid erinevate koolitusteemade seas välja just kalatoidude teema.

Koolituse käigus valmistasime värskest kohast, ahvenast, haugist ja suitsulatikast kaheksa erinevat toitu. Saime näpunäiteid nii kala puhastamise, puljongi keetmise kui ka

Käsil on kala fileerimine.

Foto: Margery Roosimaa

kala tükeldamise kohta. Samuti oli huvitav kuulda, kuidas saab väga suure osa kalast kasutada erinevate suupistete valmistamiseks – kas olete proovinud kalanahkadest krõpse teha või kas puljongi keetmisest üle jäänud „materjal“ tasub kohe komposti visata?

Koolitajad julgustasid erinevaid toite koos lastega valmistama. Nende kogemus on näidanud, et kui lapsed saavad ise toidu valmistamisel käed külge

lüüa, on nad ka valmis erinevaid toite proovima. Sarnase tõdemuseni oleme jõudnud ka teiste koolituste ja erinevate

õppekäikude käigus. Koolitajad julgustasid ka kasutama rohkem kohalikku kala, sest kuigi see pole enamasti määruste järgi mahe, on see siiski palju parem valik kui külmutatud ja kaugelt maailmamerest pärinev.

Kokkade tagasiside koolituse osas oli igati positiivne. Ühiselt kaetud laualt saime proovida väga erinevaid lihtsalt valmistatavaid kalatoite. Tõdesime, et kala on võimalik väga erineval moel söödavaks teha. Ja kuigi leiti, et hangete rägastikus ja üleüldise hinnatõusu tingimustes on värske kohaliku kala hankimine kooliköökidest keeruline, oldi nõus, et seda tasub siiski proovida. Kokad arutasid võimalust alustada väiksematest kogustest näiteks pikapäevavarühmas.

Kevadel toimus Rõuge ja Setomaa haridusasutuste kokkadele sama projekti raames taimetoitude valmistamise koolitus, kus oma teadmisi ja oskusi jagas Angelica Udeküll. Üks koolituspäev seisab veel ees.

Koolitus toimus projekti „Roheline Koolitoid“ raames. Projekt „Green School Dining / Roheline Koolitoid“ viiakse ellu perioodil 01.10.2023–30.09.2025 ning selle elluviimist toetab INTERREG Eesti-Läti Programm 2021–2027

Interreg
Eesti – Läti

Kaasrahasanud
Euroopa Liit

Valminud on haridusasutustes mahetoidu pakkumise strateegia ja tegevuskava

2023. aasta oktoobris alanud Eesti ja Läti piiriäärsete omavalitsuste ühisprojekti „Green School Dining / Roheline koolitoid“ üks eesmärk oli strateegia loomine ja tegevuskava koostamine mahetoaraine osakaalu suurendamiseks haridusasutustes. 2024. aasta septembris sai see valmis.

Strateegia ja tegevuskava koostamiseks koguti erinevaid andmeid. Piirkonnas mahetoaraine kättesaadavuse väljaselgitamiseks helistasime 60 Võru maakonna mahetootjale, kellest 50 nõustus vastama. Toitlustuse kohta uuriti õpilaste ja lasteaialaste vanemate arva-

musi. Kevadel toimusid grupiintervjuud Varstu, Rõuge ja Mikitamäe koolides 7.–9. klassi ja Värskas gümnaasiumis 10.–12. klassi õpilastega. Eesti Maaülikooli Mahekeskus analüüsis kogutud andmeid ja pani andmete põhjal kokku strateegia ja tegevuskava.

Rõuge ja Setomaa koolide õpilased on koolitoiduga rahul – mõlemas vallas sai kõrgeima keskmise hinnangu toiduervislikkuse ja madalaima hinnangu toidu välimuse. Õpilased hindasid ka sööklaruumi ja söömise keskkonda. Selles osas eri vanuses õpilaste arvamusid olid erinevad. Sageli tõid noo-

remad õpilased välja, et nende jaoks on toolid ja lauad ebamugavad (enamasti liiga kõrged). Samuti küsiti, millised toidud õpilastele maitsevad rohkem ja millised vähem. Õpilaste lemmiktoidud olid kooliti erinevad, kuid toidud, mis õpilastele ei maitse, olid üsna sarnased – kõige vähem meeldib kalasupp. Õpilased tõid välja, et nad on huvitatud tagasiside andmisest ja soovivad kaasa rääkida menüüde koostamises. Aktiivsemat kaasaraakimise võimalust soovisid ka lasteaialaste vanemad.

Strateegias on seatud kolm suurt eesmärki: suurendada

mahetoorme osakaalu haridusasutustes pakutavas toidus, laiendada toitlustamise korraldamisel koolirestorani põhimõtete kasutamist ning suurendada teadlikkust keskkonnasõbralikult toodetud ja tervisliku toidu väärtustest.

Strateegias seatud kõigi kolme eesmärgi saavutamiseks on koostatud ka tegevuskava aastateks 2024–2028.

KAJA TULLUS

Projekt „Green School Dining / Roheline Koolitoid“ viiakse ellu perioodil 1.10.2023–30.09.2025 ning selle elluviimist toetab INTERREG Eesti-Läti Programm 2021–2027.

November on taastava õiguse kuu

November on justiitsministeeriumi poolt välja kuulutatud taastava õiguse kuuks. Taastav õigus on konflikti lahendamise meetod, mis ei asenda alati formaalseid menetlusi, kuid on heaks viisiks, mille abil leida hingerahu, jätta konflikt seljataha ja minna eluga edasi.

Et rääkida taastavast õigusest, on oluline peatuda ka konflikti olemusel. Kõige lihtsamalt selgitades on konflikt kahe või enama osapoolte vaheline huvi, vajaduste või väärtushinnangute kokkupõrge ning sellega kaasnevad osapoolte erinevad ebameeldivad emotsioonid, tunded või läbielamised. Sageli inimesed väldivad ja kardavad konflikte või ei julge ega oska konflikte lahendada. Tihti konfliktid lahendamise käigus hoopis eskaleeruvad ja konflikti tulemusel inimesed eemalduvad või teevad üksteisele vaimselt või füüsiliselt haiget.

Konflikte saab lahendada erinevatel meetoditel, kuid taastav õigus on üks tulemuslikumaid ja üha kiiremini erinevatesse valdkondadesse laienev meetod, mida saab rakendada väga erinevate konfliktide korral. Taastava õiguse meetodil konflikti lahendamine võib asendada ka formaalseid menetlusi. Taastav õigus ei ole pelgalt tehnika, vaid on mõtteviis, mida võiks juurutada juba lasteaiaast saati konfliktide lahendamiseks. Taastava õiguse rakendamisel on keskmes kannatanu ja tähelepanu on käitumisega tekitatud kahjul. Oluline on mõista, et igaühel on enda lugu ja mõlemad osapooled – nii kannatanu kui teo toimepanija – väärivad võrdset ärakuulamist. Professionaalselt juhitud protsessi abil on võimalik jõuda osapoolte kokkuleppele, kuidas tekkinud kahju hüvitada ja õiglustunne taastada. Taastava protsessi tulemused võivad olla erinevad, sh tehtu tunnistamine, kahetsuse väljendamine, vastutuse võtmine, kohustus kahju heastada kas otse kannatanule või kogukonnale laiemalt. Taastava õiguse eesmärk ei ole ilmtingimata osapoolte leppimine, vaid jõuda kokkulepeteni, et rahumeelselt edasi minna, kuid kui juhtub, et osapooled lepivad ära ja toimub andestamine, siis on see tore lisaboonus osapoolte protsessis.

Oluline on teada, et taastavat õigust saame rakendada

siis, kui osapooled on ise valmis kohtuma ja osalemine on alati vabatahtlik. Euroopas on taastava õiguse edulugudest välja antud mitmeid filme („The Meeting“, „All Your Faces“) kus on võimalik näha taastava õiguse toimimist ka raskemate vägivallajuhtumite puhul, kuid siingi on oluline osapoolte nõusolek vabatahtlikuks osalemiseks taastava õiguse protsessis.

Taastava õiguse konfliktivahendusi juhivad Eestis Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi vabatahtlikud konfliktivahendajad. Kui juhtum on jõudnud vahendajateni, siis kaks vahendajat tegelevad ühe juhtumiga. Toimuvad osapooltega eelkohtumised ja kui tundub, et osapooled on valmis ühiskohtumiseks ning seda on turvaline läbi viia, siis järgneb osapoolte (kannatanu ja toimepanija) ühiskohtumine või osade juhtumite korral taastav arutelu-ring. Taastav õigus võimaldab osapooltel kohtuda turvalises keskkonnas ja vestelda ausalt ja avatult, et mõista, mis on juhtunud, mis tagajärjed on juhtunud ning jõuda kokkuleppeeni, kuidas kahju saab heastatud. Taastava õiguse protsessid on üles ehitatud selliselt, et kannatanul oleks turvaline juhtunust rääkida ja toimepanija saaks tehtu eest vastutuse võtta.

Miks ma usun taastava õiguse meetodi rakendamisse ja mis kasu kogukond saaks, kui paljud inimesed järgiksid taastava õiguse mõtteviisi, on see, et see annab teise vaate konfliktide lahendamisele ja osapoolte mõistmiseks ning taastava õiguse mõtteviisi omav ja tunde isik oskab konflikte paremini ka ennetada või tekkivat konflikti märgata ja lahendada enne, kui see eskaleerub. Enda kogemusest võin öelda, et taastava õiguse meetodi rakendamine võib abiks olla ka sel juhul, kui ainult üks pool soovib mõista juhtunut ning leida lahendusi, kuidas edasi minna. Taastava õiguse kohtumisel räägib osapool enda loo ehk mis juhtus, arutletakse, mis mõtteid ja tundeid see tekitab, kes on mõjutatud ja kuidas, mis on vajadused edasiliikumiseks ning mis peaks juhtuma, et vajadused saaksid täidetud.

MOONIKA LAANETU

Sotsiaalkindlustusameti taastava õiguse vabatahtlik konfliktivahendaja

ENAMPÄKKUMINE

Setomaa Vallavalitsus korraldab avaliku suulise enampakkumise 10. detsembril 2024 kell 15 Värska kultuurimaja suures saalis (Pikk 12, Värska alevik) järgmistele objektidele:

- Setomaa vald, Puista küla, Vase katastritunnusega 73201:001:1156, kinnistu reg nr 22193850, elamumaa 100%, pindala 7869 m². Kinnistul asub elamu. Alghind 5000 €. Hooned väga halvas seisukorras, puudub elektriliitumine, juurdepääsuks vajalik servituudilepingu sõlmimine ühe kinnistuga.
- Setomaa vald, Ulaskova küla, Kausi katastritunnusega 73201:001:0859, kinnistu reg nr 24578050, elamumaa 100%, pindala 8018 m². Kinnistul asuvad elamu

ja majandushoone. Alghind 20 000 €. Olemas elektriliitumine, juurdepääsuks vajalik servituudilepingu sõlmimine kolme kinnistuga.

3. Setomaa vald, Tserebi küla, Tserebi järv katastritunnusega 73201:001:0779, kinnistu reg nr 209515650, sihtotstarbeta maa 100%, pindala 62572 m². Olemas metsamajandamise kava. Alghind 18 000 €.

4. Setomaa vald, Toomasmäe küla, Seene, katastritunnusega 73201:001:1154, kinnistu reg nr 25096050, elamumaa 100%, pindala 9499 m². Alghind 5000 €. Elamu väga halvas seisukorras, elektriliitumine puudub, juurdepääsuks vajalik servituudilepingu sõlmimine ühe kinnistuga.

5. Setomaa vald, Määsovitsa küla, Võsu, katastritunnusega 73201:001:

0408, kinnistu reg nr 15347750, elamumaa 100%, pindala 16836 m². Alghind 15 00 €. Olemas elektriliitumine, juurdepääs avalikult teelt.

Enampakkumise tingimused:

- Enampakkumise viisiks on suuline enampakkumine.
- Suulisel enampakkumisel osalemiseks tuleb tasuda osavõtutasu 100 € hiljemalt 10.12.2024 kella 9-ks Setomaa Vallavalitsuse EE212200001120245346 Swedbanki arvelduskontole.
- Osavõtutasu ei tagastata enampakkumise võitjale, kui ta loobub lepingu sõlmimisest. Teistele enampakkumises osalejatele tagastatakse osavõtutasu hiljemalt kümne tööpäeva jooksul pärast enampakkumise tulemuste kinnitamist või enampakkumise nurjunuks

tunnistamist. Enampakkumise võitnud osaleja osalustasu arvestatakse maha ostetava objekti müügihinnast.

4. Enampakkumisel osalev pakkuja kinnitab pakkumist tehes, et on vara põhjalikult üle vaadanud, ta on teadlik kinnistu seisukorrast, suurusest ja piiridest ning juurdepääsuõigusest ja kitsendustest ning ei oma seoses vara, sealhulgas ehitist(t)e seisukorraga mingeid pretensioone võõrandajale ja ta on nõus kinnistu, sealhulgas ehitise(d) omandama seisundis, millises see on pakkumise tegemise hetkel.

5. Enampakkumise sammu suurus kõikide punktis 1 toodud objektide puhul on 100 eurot.

6. Enampakkumise võitja on kohustatud sõlmima kinnistu notariaalse ostumüügilepingu ühe kuu jooksul enam-

pakkumise tulemuste kinnitamisest.

7. Enampakkumisel osalev pakkuja kinnitab pakkumist tehes, et on vara põhjalikult üle vaadanud, ta on teadlik kinnistu seisukorrast, suurusest ja piiridest ning juurdepääsuõigusest ja kitsendustest ning ei oma seoses vara, sealhulgas ehitist(t)e seisukorraga mingeid pretensioone võõrandajale ja ta on nõus kinnistu, sealhulgas ehitise(d) omandama seisundis, millises see on pakkumise tegemise hetkel.

Palume varaga kindlasti enne pakkumise tegemist tutvuda. Hilisemaid pretensioone ei ole võimalik rahuldada.

Müügiobjektidega saab tutvuda kohapeal iseseisvalt, täiendav info valla veebilehel: <https://setomaa.kovtp.ee/vallavaramyyk>.

Setomaa Vallavalitsus

OOTAME OSTMA JA UUDISTAMA!

30. NOVEMBER VÄRSKA KULTUURIMAJAS
Kauplevad noored ettevõtjad Setomaalt ja mujalt Eestist.

AVAMINE kell 11.00 / AUTASUSTAMINE kell 14.00

Tule ja toeta tublisid ja ettevõtlikke noori!

Setomaa VALD

REGIONAAL- JA PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM
REGIONAALARENGU TOETUSEKS

Setomaa VALD

HEA TUGIISIK

3- aastane poiss ootab endaga koos lõbusalt aega veetma Setomaa Lastaeda Tsirgupesäkesse rühma Meremäel!

KANDIDEERI!

Täistööaeg ✓
Sõlmitakse tööleping ✓
Lapse igapäevane toetamine ✓
Esita avaldus enne 09.12.2024 ✓

5629 3440
TRIINU.LIMBAK@SETOMAA.EE

Varajane jää inimest ei kann

Miinuskraadidega tekib veekogudele jää, mis ahvatleb hasartseid kalamehi ja pakub uudishimu lastele. Tuleb arvestada, et turvalise jääkaane tekkimine vajab kõvemaid külmakraade, mis kestaks vähemalt kümme-kond päeva. Sügistalvise Eestis on ilm heitlik, kus miinuskraadid vahelduvad plusskraadidega ning seegi võib turvalise jää tekkimist pidurdada. Liiga vara veekogu jääle tikumine võib lõppeda karmi õnnetusega, sest õhuke jää murdub järsku ning külma vette vajaval inimesel on tagasi kõvale pinnale saamine äärmiselt raske. Sattudes vette, mille temperatuur on kõigest paar kraadi üle nulli, peab tavalises füüsilises vormis täiskasvanu vastu kuni 10 minutit, laps kaotab teadvuse veelgi varem. Eelmise aasta oli laste uppumiste poolest äärmiselt kurb, vette jättis elu 4 last.

Kutsuge vanemaid juba varakult jääga seotud ohud lastele üle rääkima, keelama ilma täiskasvanuteta jääle mineku ja hoidma väiksematel veekogudel jääoludega hoolikalt tutvuda ning kasutada jääle minnes turvavarustust. Tuleb meele pidada, et täiesti turvaline on ühtlaselt terve jää, milles pole lõhesid või pragusid ning mille paksus on vähemalt 10 senti-

Jääl liikumise meelespea:

- Veendu alati, kas jää kannab, ja liigu võimalusel juba eelnevalt käidud kohtades.
- Pragude, lahvanduste ning sildade juures on jää alati nõrk ega tarvitse inimest kanda.
- Nõrgem on jää veel kõrkjate, madalike ja allikakohtade juures ning jõe, oja või kanalisesiooni suubumiskohas.
- Praksust kuuldes lahku kohe jäält, see tähendab, et jõesse on tekkinud praod ning see võib murduda.
- Vooluveekogul, nagu jõgi või oja, on jää alati nõrgem kui järvel või tiigil ja sulab ilmaolude muutudes kiiremini.
- Pimedas jääl liikumisel tuleb arvestada eksimisohuga.
- Lagedal veekogul puhub enamasti tuul, mistõttu peab arvestama külmumisohuga.
- Alkoholi tarbimine sooja saamiseks tekitab petliku soojatunde, kuid ei peata keha jahtumist, vaid hoopis kiirendab seda.

meetrit. Kusjuures sõltuvalt veekogu eripärast ei pruugi seegi paksus olla piisavalt turvaline. Päästeamet võib lähitaval ilmaolude muutlikkusest jääle mineku keelata, millest avalikkust meedia kaudu teavitatakse.

Jääolude kohta leiab külmal ajal infot keskkonnaagentuuri riikliku ilmaäpi ILM+ uuel järelekaardilt. ILM+ järelekaardile sisestavad värsked andmed ennekoike päästjad, kes välja valitud veekogudel jää paksust mõõtnas käivad. ILM+ järelekaardil on siiski informatiivne ning turvagarantiisid ei anna. Järele mineku ohutuses peab iga jääle mineja ise veenduma ning vastutab enda ning kaaslaste eest. Ilmaäpi saab alla laadida siit: <https://www.keskkonnaagentuur.ee/ilmpluss>, järelekaart eraldi

asub aadressil <https://jaakaart.envir.ee/hetkeseis>. Tähelepanu! Veendu, et kasutad ILM+ äpi uuemat versiooni, sest muidu kõik järelekaardi funktsionaalsused ei tööta.

Talvisel ajal juhtuvad veekogudel õnnetused siis, kui ollakse liiga enesekindel ja ohte ei võeta tõsiselt. Uppumisohtu kasvatab turvavarustuse mittekasutamine. Kaugemale jääle minnes tuleb kaasa võtta jäänaasklid, veekindlas kotis laetud mobiiltelefon ning kuivad riided. Liiasi ei ole ka päästevesti kasutamine muu riietuse peal. Kui märkad hädalist, kelle elu või tervis on ohus, või vajad ise abi, helista esimesel võimalusel hädaabinumbril 112.

MAREK KIIK

Lõuna päästekeskuse kommunikatsioonijuht

Kuidas hoida elektrikulud kontrolli all

Sügis on taas kätte jõudnud ning toonud päevakorda küsimuse, kas oodata on elektrihinna tõusu. Kui üldjuhul tähendavad külmemad ilmad suuremat tarbimist ja kõrgemaid hindu, on tegeliku prognoosimine keerukas. Sestap on hea teada ennetavaid meetmeid, mis aitavad kulud madalal hoida ka juhul, kui elektrihind peaks tõusma.

Fikseeritud paketiga jäävad kõrge elektrihinnad minevikku. Elektrihinna fikseerimine on üks lihtsamaid viise, kuidas tagada endale meelerahu ja hinnastabiilsus kogu sügistalviseks perioodiks või isegi kauemaks. Sõlmides fikseeritud hinnaga lepingu, on kokkulepitud perioodil elektrihind sulle sama. Nii ei ole vaja muretseda börsil toimuva pärast ja saad hõlpsamini oma igakuist elarvet planeerida.

Eriti soovime fikseeritud paketi valida tarbijatel, kes ei saa oma tarbimist sobisama hinnaga tundidele ajastada või kellel on kodus elektriküte. Enefitis saad elektrihinna fikseerida nii lühik- kui pikaajaliselt. Tutvu meie 6-, 12- ja 36-kuuliste pakettidega lähemalt.

Sääst algab tarbimise vähendamisest. Kulud aitab madalal hoida nutikas ja läbimõeldud energiatarbimine, mistõttu tuleks esimesena otsa vaadata oma tarbimisharjumustele. Seda eriti, kui oled endale valinud börsipaketi. Proovi mõelda järgmistele küsimustele:

Millal kasutan elektrit enim? Kas minu tarbimine jääb aega, mil elektrihind börsil on kallim?

Milliste tegevuste arvelt saan elektrit kokkuhoidu suurendada?

Kui energiasäästlikud on minu kodused elektriseadmed?

Elektriarveid on hea võrrelda kuude ja aastate kaupa – niimoodi saad aimduse, kas ja mida oled ühel või teisel kuul teisiti teinud ning kuidas on see kulusid mõjutanud. Kui meilboksist aastatetaguste arvete otsimine tundub tükk tööd, siis teine võimalus on hankida endale Enefiti mobiiliäpp. Äpis on tarbimisinfo kättesaadav nii tundide, nädalate, kuude kui aastate kaupa. See tähendab, et olles näiteks mõnel varasemal öhtul sauna teinud, saad tagantjärele hinnata, kui palju kasvas majapidamise energiatarve elektrikerise töötamise ajal. Lisaks saad äpis näha elektritunnihindasid reaajas ning kuni päev ette.

Suurim säästupotentsiaal peitub küttes. Kuna Eesti kliimas peab kütma ligi pool aastat, kulub sinna ka kõige rohkem energiat. Igal küttesüsteemil on omad plussid ja miinused. Näiteks elektril töötavate radiaatorite ja põrandakütte kasutuselevõtuks vajalik esmane investeering võib olla küll väiksem, aga see-eest on püsikulud talvel suurenenud elektrihinna tõttu märkimisväärselt kõrgemad. Kõrgete küttekulude kaitseks on hea tänapäevane lahendus õhk-õhk soojuspump, mis võrreldes tavaliste elektriradiaatoritega võib vähendada küttekulusid 2–3 korda.

Seadmed, mida parasjagu ei kasuta, tõmba seinast välja. Tihti kipume suurenenud energiakuluga seostama liiga soo-

jaks köetud tuba või kauaks põlema jäetud tulesid. Tegelikult „süüdlasteks“ võivad olla hoopis kolmas grupp elektritarbijaid, mille peale esimese hooga tulla ei oskagi – ööpäevaringselt vooluvõrku ühendatud elektroonilised seadmed nagu näiteks pesumasin ja külmkapp, aga ka telefoni laadija, röstler või veekeedukann.

Isegi, kui seadmed parasjagu kasutust ei leia, on nad siiski vooluvõrku ühendatud ja võivad seeläbi moodustada kuni 10% kogu elektriarvest, kuna tarbivad elektrit ooterežiimil. Seega tehnika, mis kasutusel pole, on targem ajutiselt vooluvõrgust eemaldada. Vanemate kodumasinade puhul nagu näiteks külmkapp või pesumasin, tasuks kaaluda nende asendamist energiatõhusamatega.

Vähem on rohkem. Pesu ei pea pesema 40- ega 60-kraadise veega, kergelt määratud pesu puhul aitab ka 30-kraadine tsüklil. Ühtlasi ei pea põrandakütte ega veeboileri temperatuur olema maksimumil. Boileri puhul piisab näiteks 55-kraadisest temperatuurist. Seejuures väheneb ka katlakivi teke, mis mõjutab samuti boileri energiatarbimist.

Ainuüksi ruumi temperatuuri alandamine ühe kraadi võrra vähendab küttekulu keskmiselt viis protsenti.

Kui soovid lisainfot või sul on tekkinud mõni muu küsimus, oleme sulle hea meelega abiks. Selleks võta meiega ühendust ja kirjuta teenindus@enefit.ee, helista numbril 777 4040 või jäta konsultatsiooni soov meie kodulehel.

BRITT-MARII PUNG

Enefiti kommunikatsioonispetsialist

Valla ürituste ja sündmuste kalender täieneb pidevalt ning on kättesaadav valla kodulehel <https://setomaa.kovtp.ee/kalender>

XIV Seto Kongressi OTSUSÕ'

Verskah 9. oktoobril 2024

Hoiami Petserimaa meeleh ja eloh

Eesti umavaltsusõ luumisõ aigu 1917. aastagal püürdü' Petseri liina ja valdu voliniku' aamõtligu kiräga Eesti Kubermangu Maakogo poolõ, õt näide maa lähembäh tulõvikuh saasi' Eestimaa külge liidõtus. 1918. aastaga 21. novembril esitedi Setomaa eesti seltskunnategeläisi nimel Eesti Demokraatilisõ Vabariigi Ajutisõlõ Valtsusõlõ ja pääministrilõ ettepanõk nimetädä' valtsusõ esindäja Setomaaalõ ni astu' Setomaa Eestimaa külge liitmisõst kimmit sammõ. 22. novembril 1918 määräti Eesti Vabariigi Ajutisõ Valtsusõ Petserimaa komissarist Boriss Ustav. Petserimaa-Setomaa rahva juhi' võti' alusõst pääle osa Eesti umavaltsusõ ja Eesti riigi luumisõst sooviga, õt saia' osast Eestimaast ja Eesti Vabariigist.

Petserimaa-Setomaa esindäjist mitte olõnõvalt lõvvä-s Petserimaa-Setomaa nimetämist Eesti Eissaisvusõ välläkuultamisõ kiräh. Tarto rahulepinguga saiõ Petserimaa-Setomaa Eesti Vabariigi kõkõ hummogupuulsõmbast maakunnast. 1940.–1944. aastaga suurõ' pöörähüse' ja suur sõda tõie' Petserimaalõ-Setomaaalõ vahtsõ' kannahтусõ; Vinne ütepoolinõ kammandaminõ sääd' Setomaa keskpaika traataia, mia järest inämbä om muutnu põlistõ petserimaalastõ ello. Viimätside aastakidõ taud ni suur sõda, suurõ' kitsõndusõ' Eesti-Vinne kontrolljoonõst ülekäumisõl omma' tennü' viil rasõhõmbast perridõ läbikäumisõ ni Petserimaal olõvidõ kododõ ja umatsidõ kalmõ kõrrahhoitmisõ.

Seto Kongress ütles:

- Seto Kongress, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo omma' kuuhtüüh Eesti Vabariigi valtsusõga arotanu', otõnu' ni kõrraldanu' sammõ olukõrra leevendämisõst.
- Seto Kongress tunnustas Vabariigi Valtsusõ seenitsit tegevüisi Setomaa probleeme lahendamisõl ja arõnguvõimaluisi luumisõl.
- Seto Kongress pidä tarvilikust, õt Vabariigi Valtsus olõs õsoh väiga keerolidsõh aoh ja olukõrrah pidevalt tiidlik Setomaa ja Petserimaa olukõrrast ja kavandasi' ni teesi' kõiki tegevüisi piirkunnah pikäaolidsõlt.
- Kõiki tegevüisi, mia' mõotasõ' ello aoluulidsõl Petserimaal-Setomaaal, piat alostusõst pääle kokko lepmä Setomaa esindäjidõga. Edimätseh järekõrrah kõkkõ tuud, mia pututas kontrolljoonõst ülekäumist, Eesti passõ välläandmist ni noidõga üle piiri käumist.
- Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogol üteh Petserimaalt peri setodõ ja tõisi põlisrahvidõga Seto Kongressi vahelidsõl aol hoita' tiidmist Petserimaa olukõrrast, anda' tuust tiidä' nii Eestih ku vähõlpuul Eestit.
- Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogol kõrraldada' Eesti poolõ Setomaaal ja seto kogokundõh Eestih, eriti nuuri siäh Petserimaa tundmist, tiidmist ja meeleshpidämist läbi näütüisi, koolioppuisi, kirotamisi.

Seto Kongress mälestäs lahkunu' mitmõkõrdsõt päävanõmbat Saarõ Vellot.

Sundelli Harri pilt

Setomaaal elo hoitmisõst ja piiriviirse ala arõndamisõst

Eesti Vabariiki jäänü' setodõ põlidsõl asualal om Eesti Vabariigi Valtsusõ määrõsuga nr 125 10.07.2017 moodustõt Setomaa vald. Setomaa vallah, mia om ütelisi ka Euroopa Liidu piiriala, om täütä' tähtsä missioon – alal hoita' ja järgmätsilõ põlvilõ edesi anda' umal põlidsõl asualal traditsioonilidsõ' eloviisi' ni tiidmisõ', hoita' ja edendädä' seto kiilt, kultuuri, luudus- ja elokeskkunda. Muutunu om olulidsõlt elo- ja julgõolõkiolukõrd Vinne kõrval, koh väiga tähtsä om Eesti Vabariigi piirialal elänikõ alalhoitminõ ni erinevidõ riiklikõ ja kotusõpäälside teenussidõ tagaminõ. Kae' Tarto Ülikooli uuringut „Kagu-Eesti piiriala sotsiaalmajandusliku olukorra, siseturvalisuse, piirijulgeoleku ja kogukonna uuring“.

Arvõstadõh iihpuul üteldüt, uuringuh soovitõtut, tegutsõdõh Setomaa ja seto rahva esindüskogona ni vastutadõh seto leelo ku UNESCO vaimso kultuuriperändi nimekirja kannõt kultuuritraditsiooni ja seto rahva alalõjäämisõ iist,

Seto Kongress otsustas:

- Seto organisatsioonõl ja Setomaa vallal jakada' kuuhtüüd ja võimaluisi löõdmist Eesti Vabariigi valtsusõga, õt suurõndada' regionaalsidõ programmõ (Setomaa kultuuri- ja arõnguprogramm) mahtu, õt tagada' ettevõtõlusõ arõng ja kultuuri alalhoituminõ.
- Setomaa vallal jakada' kuuhtüüd Haridus-ja Tiidüsinisteriumiga, õt piirialal olõs tagatu kultuuripiirkunnalõ sobiv haridusmudel ja tagatu tuu rahastaminõ.
- Tetä' Vabariigi Valtsusõlõ maapiiriviirse piirkunna julgõolõkiolukõrra halvõnõmisõ peräst ettepanõk luvva' Õiglasõ Kaitsõ Fond, mia nakanu tugõma infrastruktuuri ja elänikkunna alalõhoitumisõst vajalikkõ tegevüisi.

Seto kiil ku seto rahva ja kultuuri alus ja põliskiili aastakümme

Tunnustadõh, õt seto kiil om Eesti ja Vinnemaa väikoarvulinõ põliskiil, mia om välläkuulmisõ ohoh; saiõh arvu, õt seto kiilt saa-i alal hoita' õnnõ keelekogokunna pingutuisiga, a om vaja tukõ riiklikust keelepõliitikast ja säädüsrूमist; ar' märkeh, õt seto keele prestiižile ja alalhoitmisõlõ ütest suurõmbast ohost om riigi puult seto keele mitte tähele pandminõ ja mitte tuistaminõ; näteh, õt om rassõ õigõt keelepõliitikat tetä', tiidüst tetä', plaanõ pitä', ku olõ-i tiidmist õigõt keelestatistikast, ku seto keele kõnõlõja' olõ-i üle loet ja kirja pant; ar' märkeh, õt rahvusvahelidsõ põliskiili aastakümme (2022–2032) üts päämiisi mõttit om anda' põliskeeles kõnõlõjalõ üteh kõnõlõmisõ õigus riigi puult keeleasju arotamisõl ni otsustamisõl; ar' märkeh, õt rahvusvahelidsõ põliskiili aastakümme (2022–2032) üleilmalidsõ tegevüsplaan perrä piat Eesti riik vasta võtma uma riikliku põliskiili alalhoitmisõ tegevüskava,

Seto Kongress otsustas:

- Vabariigi Valtsusõl tulõ kipõlt kokko panda' ja vasta võtta' Eesti põliskiili alalhoitmisõ tegevüskava.
- Tulõnõvalt keelesäädüse vällätüütämiso kavatsusõst tulõ vahtsõh riigi keelesäädüseh anda' seto keelele Eesti põliskeeles staatus.
- Seto kiil tulõ panda' Rahvastikuregistri keelevaliku nimekirja.
- Kõigi Eesti põliskiili pututavidõ otsustõ tegemisõ mano tulõ kutsu' Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo.

Seto Kongressi ümbrekõrraldaminõ

Otsusõ eelnõu, otsust õs võõda' vasta

Saiõh arvu, õt Seto Kongressi tähendüst om vaja nõsta'; näteh, õt seto rahval om ao joosul tekkünü mitu esindüskoko ni tark om nuu' jõu' ütte kõütä',

Seto Kongress otsustas:

- Muuta' Seto Kongress katõkambrilitsõst.
- Üte kambri moodustas Seto Kuningriigi Kroonikogo ja edespite kutstas tuud Seto Kongressi Kroonikogost.
- Tõõsõ kambri moodustas Seto Kongressi senat, koh om 100 senaatorit.
- Senat valitas seto rahva puult setodõ nimekirä alusõl. Nimekiri jaotõdas

- valimiskogodõst Setomaa nulkõ ni elokotsidõ perrä. Õga valimiskogo saa senaatori' valli' vastavalt tuu valimiskogo inemistõ arvulõ.
- Seto Kongressi kambri' pidävä' kuuholõkit ütitsõlt.
 - Seto Kongress vali uma juhtorganist Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo.
 - Seto Kongressi haldusorganina moodustadas Eesti riigi säädüste perrä Sihtasutus Seto Kongress.
 - Õso otsusõ kõiki punktõ vii Seto Kongressi tahtõl ello Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo.
 - Kutsumi üles seto rahvast hinnäst setona kirja pandma.

Õiõ ja Siidisõsarõ'

SARVÕ ÕIÕ

Ilosõnnu eloh hoiõtassõ, laulusõnnu lajalt laotõdas. Ilo lätt hillä ilo mano, laul lätt tassa laulu mano. Laul taht kogosappa kambakõista, ilo taht ilolisi inõmisi. Kuuh saa ilo ilosabast, pargih saa laul ladusabast.

Kiä' omma' luud luuma, kiä' omma' sündünü' ilotarõ, nuil om rassõ vaiki olla' ja ütsindä' nulgah norota'. Petseremaa om olnu' laululinõ, laulusõnnuga' kõnõldi ja ku kats-kol' naist kokko korju', sis panti mõttõ-sõna' helüga' helisemmä. Säane elo om olnu'. Olõ latsõ iäh tuu seeh kasunu', tuud kõkkõ kuuldu' ja nännü'. Sis mõis-ta-as midägi' mõtõlda', mõis-ta-as midägi' arvada', selle õt säänestmuudu olti ja etlet.

Aestaga' lätsi'. Vanaimmi ilo vidi ka' minno laulu mano, ilolisi naisi keskpaika. Olli liisnalt noorõkõnõ, olli kassui kabo-kõnõ ja tuu – eesti värki üldeh – rahvamuusiga sisse minnu tougati. Tougati nõnna pite ilo mano ja sääl ma olõ sooni' aoni'.

Ao joosul om rahvamuusikast saanu' perimüsmuusika. A sõna om tähtsä. Mu jaost om rahvamuusiga hoops rahva muusiga, nii ku rahvarõivas om rahva rõivas. Sis om tuu sõna takah rahvas, tuu om tähtsä. No' om muidogi' tõistmuudu, sõna tähendus om kaonu', tuupe-räst sis vaest no' om õigõp üldä' perimüsmuusiga, a täks sis ka' perimüsrõiva'.

Ma' olõ sündünü' seto süä-mest ja pahandagõ', sõimakõ' vai kitke', ma olõ tuuao lats ja mu tiidmisõ' ja olõk tulõ mu perrest ja hõimust. Kas perimüsmuusiga om perit vai olõ-õi ja kiä' tä om saanu' perändü-sest, kiä' olõ-õi? Om kuus om.

Minno tougati tõisi kokko-leppel ja hindä tahtõl rahvamuusigaansamblidõhe Piibar, Leegajus, Sõsarõ ja 1994. aastagal tei Siidisõsarõ nimelitsõ laulupargikõsõ. Siidisõsarõt sündünü'-üs, ku nõid innitsit rahvamuusiga kambakõisi mu eloh olnu-us. Ma' päält tuud, ku kadonu' Sarvõ Vaikõ naka-as inäp Sõsarõ iihotsah olõma ja ette sai Mäevälä Sullõv, tulli säält laulmast ar'.

Nii ku hüäh jutusõh õks, tulli' ütäl pääväl sõsarõ' Tähne Anne ja Loho Alli (sõsarõ' Verrevmäe') mu mano ja palssi', õt ma teesi' näidega' vahtsõ leelopargikõsõ. Anne ja Alliga' lauli kuuh jo Leegajusõ aol ja muidogi' peräst Sõsarõh. Ma võti mõtlõmisõ aigu. A nä jätä-äs inne, ku ma olli tuu mõttõga' peri ja teigi' aamõtlõgult Seto Lauluseltsi Siidisõsarõ. Siidisõsarõ nime paki' vällä Anne ja Alli. Mano tull Sõsarõst tõisigi' naisi Siidisõsarõhe.

Nii ku eloh õks, ku minkõgi' peräst maha-ai inäp kuuh olõma, sis saa jal' ütest kats vai kol' vai nelli. Ma' lätsi ar' ummapääd ja aastagast 2000 om Oio Seto' pargikõnõ.

Siidisõsarõ' omma' seto laulu Talina liinah eloh hoitnu' 30 aastakka. Tuu nummõr pand mõtlõmma ja aoh tagasi kaema. No' om iihvidäjä Tähne Anne

Siidisõsarõ Muusigamajah.

Sarvõ Maarä pilt

Siidisõsarõ 1994.

Sarvõ Oio kogo pilt

tütär Haavalo Ilme, kiä' om nii ku imä ja tädigi' sündünü' Petseremaal Puravitsa küläh. Tuul aiga oll elo Petseremaal rassõ ja kiä' kuvvagimuudu sai, sis jätt uma kodo ja läts muialõ elämä. Pallõ' joudsõ' Talina liina vai

liina lähkohe, nii ka' Verrevmäe hõim.

Ku Ilme imä ja tädi naksi' kauma Leegajusõ mano seto laulu laulmah, sis lää-äs pallõ-kõist aigu, ku näide kõrval laul jo ka' Ilme eis' ja no' om tä Si-

disõsarõ leelopargi iistvidäjä ja elohhoitja. Siidisõsaril om vidäny', näil om ka' umast hõimust pillimiis, Ilme imä Anne velepoig Verrevmäe Sass.

Sünnüpäivä vaia õks tähistä' ja pito pitä'. Kuupäävast panti 16. novembri ja pidopaigast Talina Muusigamaja, koh Siidisõsarõ om hulga pita pidäny' ja kohe umma hõimu kokko hõiganu', kotus om seto rahvalõ tutva. Soo pido oll tarõkirmas, koh õgaüts võidsõ olla' vabalt, õt kiä tahtsõ, sai kõkkõ kõrvalt kaia' vai eis' laulta', tandsi', jutata', arota', süvvä', juvva' – nii ku vanastõ küläh olti. Setomaal kirmasõh laulõtiigi' vanõ-bit laula, kotusõpääll vällämärgit laula ja vahtsõbit laula, kooni' eesti laulani' vällä.

Pidolavva' olli' laaditõdu', söõgi' laudu pääle säedü', joogi'

joosi' julgõhe, jagaja' olli' käpe' jagama. Suur teno nuilõ näio-silõ, kinkõl olõ-õs vaest aigu laulta', tandsi' õga jutata', kiä' olli' kõikaig hoolõlitsõ' kaema, õt õks olõs kõrrah, süük-juuk lavvapääll. Midä tunn edesi, tuu segätsebäst pido läts, selle õt üte' tahtsõ' kõnõlda', tõõsõ' laulta', pillimehe' mängi', naase' tandsi'. Tävveste samani' ku oll vanastõ küläh. Tuu kirmasõ plaan oll hüä ja sündü sinnä' sündsähe. A õga pido saa läbi ja tulõ kodo minnä'.

Päämäne, et Siidisõsarõ naisil lauluiso ar' häõsi-i ja kokko-saaminõ kokko kuiosi-i, a hoops tulõs laululisi naisi mano. Joudu edesi olla' hoolõlinõ, õt uma usk jääsi' alalõ ja lauluhelü lindasi' liina piteh!

Aitumma Ilmele ja timä nalä-lisilõ naisilõ!

Kütäng, täüdäng ni muu' sõna'. Kilstakõisi seto sõnaraamatust

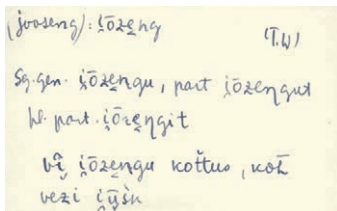
Soovoori kõnõlõ jälki' seto sõnatulõtusõst, täpsembält setokeelidsist ng-teonimist. Kõgõ harilikumb ja tutvap tegemiisi nimetiisi ehk teonimmi saamisõ viis om mine-/minõ-lõpuga (näütises pand-minõ, süümine, tulõminõ), naid saa tetä' egäst tegosõnast. Naa' omma' nii hariligu', õt kui nail määnestki erieralist umma tähendüist olõ-õi, sis naid pandaki-i sõnaraamatuhe. Lõunõ-eesti keelih, esierälde seto keeleh tarvitõdas mine-tulõtiisi kõrval küländ pallõ ng-lõpu-liidsi sõnno. Naid saa sagõhõhe tarvita' mine-tulõtiisi asõmal, a mõnõl sõnal om tegüny' ka tõõsõsugumanõ eritähendus. Näütüest saa näüädä' ka ao vai määndsegi aša hulka (kae' näütüest sõnno ahopalang, kütäng ja sõirang). ng-tulõtiisi tetäs päämädselt katõsil-bilidsi tüvega' tegosõnost. Ku säändse' ng-lõpulidsõq sõna' nigu mäng, pung, sang ja heering vällä jättä', sõs om meil parhilla ng-lõpulidsi teonimmi seto sõnaraamadu tüükeskkun-nah 60 ümbre, a paistus, et naid või viil mano tegüdä'.

ahopalang s <ahopalangu, ahopalangut> ahju küdemise aeg ■ **talsipühist** om kikkasamm päiv pikeb, vii.ristmisest ahopa-

SAARÕ EVA

Seto sõnaraamadu tüüpargi juht

Sõnasetel' EKI kogost.

lang jõuludest alates om päev kukesammu võrra pikem, kolmekuningapäevast ahju küdemisaja võrra

essüng s <essüngi, essüngit> eksimine, eksimus ■ **uma elo seeh tulõ essüngit** oma elu jooksul tuleb eksimusi [ette]; Vassõ .johtu essüngi tii pääle

Vasso sattus eksiteele

hainang s <hainangu, hainangut> heinaaeg; heinategu ■ **leib olgõq hainangus** leib olgu heinaajaks

hääng s <.häängu, .häängut>, **hääng** s <.häängi, .häängit> / <.häänge, .häängit P> häving, kadu ■ **täi tähendäs .häängut** täi tähendab (ennustab) hävingut; **ku pääd otsitas, sis üldäs: .Häõngit!** – Vaja,vaja! P kui täisid otsitakse, siis öeldakse [otsijale]: Kadu! – Tarvis, tarvis!

kaibang s <kaibangu, kaibangut> / <kaibango, kaibangot> kaevatud maapind ■ **teit hällü .hüvvä .paika, tii is tsia tsungõrmuhe, tii is kana kaibanguhe** (rahvalaulust) tegid kiige heale kohale, ei teinud kana siblitud maale

kařařlasõng s <kařařlasõngu, kařařlasõngut>

1. karjalase, karjalaskmine ■ **säitsmest õks säre .piüdmisest, .katsast kařařlasõngust** (rahvalaulust) seitsmeks särjepüdmiseks, kaheksaks karjalaskmise ajaks

2. karjamaa ■ **kařařlasõng, kohe kari lätt .süümä** karjamaa, kuhu kari läheb söõma

kistang s <kistangu, kistangut> folk kustumine, lõpp; loojang ■ **siin õks ma kiri kikkani, armas, ao kistanguni** (rah-

valaulust) siin ma kiren (laulu) kukeni, armas, ao[valguse] kustumiseni

kuiong s <kuiongu, kuiongut> kuivamine ■ **maa kuiongut oodõti keväjält õks .väega** kevadel oodati väga maa kuivamist (tahenemist)

käänäng s <käänängu, käännangut>

1. käänak ■ **kui soost tii käännangust saat arq, olõt päsniq** kui sellest teekäänakust saad mööda, oled pääsenud

2. pööramiseade ■ **massinal om käännäng, mingaq käändäq** masinal om pööramiseade, millega pöörata

3. suur tükk ■ **pöõri .hindäle käännängu lihha** lõikasin endale suure tüki liha

kütäng s <kütängu, kütängut>, **kütäng** s <kütängi, kütängit> kütmine, kütmise aeg ■ **.vahtsõs .aastagas saa virga naase aho kütäng** uueks aastaks saab [päev] virga naise ahjukütmise võrra pikem; **kats kütängut puid** kahe kütmise jagu puid

lõpõng s <lõpõngu, lõpõngut> lõpetus, lõpetamine; lõpp ■ **tuu uni oll' inne Eesti sõa lõpõngut** too unenägu oli [mul] enne Eesti sõja (vabadussõja) lõppu; **teke ks lõpõng mi laululõ, ots umalõ ilolõ** (rahvalaulust) tehkem lõpetus laulule, ots oma meelelahutusele

mineng s <minengu, minengut> / <minengo, minengot>

1. loojang ■ **päiv jo minengoh** päike on juba loojumas

2. minek ■ **saa s mi kulla koolõtama, hellä hinge minengullõ** (rahvalaulust) me ei jõudnud kullakest suretama, hella hinge mineku ajaks

oping s <opingu, opingut> õppus, õpe ■ **soost luust, latsõq, võtkõq opingut, kuus piät inemine elämä ja jumalat meeleh pidämä!** sellest loost, lapsed, võtke õppust, kuidas inimene peab elama ja jumalat meeles pidama!

peting s <petingu, petingut> pettus ■ **lask tuu pääligu .jalgo pite pikä puu .otsa .kõütäq, kiä tuu petingu oll' tennüq** (muinasjutust) lasi selle pealiku, kes tolle pettuse oli korraldanud, jalgupidi pika puu otsa siduda

sõirang s <sõirangu, sõirangut> ühe sõelumise jagu teri v jahu, sõelatais ■ **terri sõgla pääl sõiratas, võtt sõgla pääle üte voori, tuu om sõirang** sõela peal sõelub teri, võtab ühe jao sõelale, see on üks sõelatais

täüdäng s <täüdängu, täüdängut> täidis; laeng ■ **täl es olõq midägiq muud ku üts täüdäng püssäruht** (muinasjutust) tal ei olnud mingit muud [vara] kui üks laeng püssirohtu **uinangs** <uinango, uinangot>

/ <uinangu, uinangut> uinak ■ **vana .põrgoesä oll' tuul. aiga .õkva uinangu pääl, ku vägimeheq timä .majja .sisse .astõq** (muinasjutust) vana põrguisa pidas just sel ajal uinakut, kui vägimehed tema majja sisse astusid **võtõng** s <võtõngu, vötõngot> / <võtõngu, vötõngut> folk võtmine ■ **veerüq, .päivä, veere poolõ, sata ks sanna kütängohe, veerüq vii vötõngohe!** (rahvalaulust) veere, päike, ääre poole, kuku sauna kütmise aega, veere vee võtmise aega

Seletüses

- s – nimisõna, folk – sõna tarvitadas õnnõ rahvalaulõh.
- Suur P näütäs põhaseto kiilt, punktikõnõ sõna iih kolmadat vältet ni pistüline kriips sõna seeh liitsõna piiri.
- Võtkõ' hääs vai pankõ' pahas, a sõnaraamatuh om vaia õks ka mitmust ja muid sõnavormõ selgehe märki', selle tarvitami ka q-tähte.
- Seto sõnaraamatut säädäs kokko Tarto Ülikooli ni Eesti Keele Instituudi ütidsõ tüüpargiga'. Sõnaraamadu kokkosäadmise man omma' ola ala pandnu' ka haridus- ja tiidüsiministeerium ni kultuuriministeerium Setomaa perimüskultuuri toetusmeetmest.

Grünbergi Maria „Aovalgel piiritusse“

LÕIVU MERLIN

Tartoh om süküs ja ilm olõ-õi viil joudnu' külmäst minnä'. Massinal omma' tsõõri' viil vaeldamalda' ja kinda' omma' ka' viil vällä otsmalda'. Ilm om nii ku jaanipääväl, õnnõ ot sata-ai. Viil olõ-õi edimäne lumigi' maaha sadanu' õga last edimäst kõrda liugu. Väläh om hall ja pümme, hing taht midägi' hüvvä.

Hingikuul om õigõ aig osta' hindäle üts luulõraamat, ot saasi' hinnäst tõmmada' diivani pääl kerrä ja laskõ' mõttil linnada' müüdä kirotaja mõttit. Mariaga' saa ma kokko hüvvi mõttidõ liinah. A kukki' tä maia ma üles lõvvä-äi, tulõ Maria eis' kohalõ ja ma saa hindäle tä ohkokõsõ luulõvihi. Ma saa-ai voooriga' ka' lugõma naada', selle ot luulõkogo lugõmisõ jaost om vaia võtta' aigu, tuud saa-ai lukõ' müüdäminneh nii ku Postimiist.

Grünbergi Maria om jäänü' silmä ku üts hüäh mõttõh hull, kinkõ tegemisõ' omma' haar-dunu' kõigipooli. Setomaal mi tiia timmä hüä pillimäng-jänä, kiä' ka' laul ja tands. Tä om olnu' nuursootska ja tege raadisaatit Setomaast. Samah tä om kaunu' kaitsõvæ röivih ja ruumanu' mua seeh, kandnu' püssä. Tä kirotas, mäng kitarr, joonstas, tege pilte. Olõs nii ku tuud kõkkõ jo kinkõgi' kihäs-tüseh jo varahappa nännü', om jo nii? Hillätassa nakas silmi ette tulõma Merca noorõh iäh.

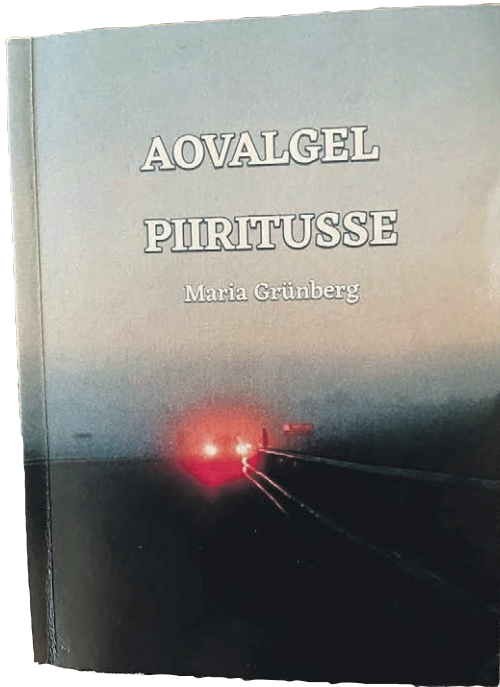
Sool aestagal Maria alost Tar-toh opma pildstämist. Setomaal om üts terrävsilm jäl' man, kiä' mõist kinni püüdä' elokibõ-nit. Tuud kõkkõ tiideh olõ-õi imehtä', ot tä om vällä andnu' uma edimätse raamadu „Aoval-gel piiritusse“. Raamat om käe-suuru' ja 76 lehekülge. Luu-lõtusõ' omma' kindlahe eis-hindäst: mõttõ', igätsüs, parhil-lanõ aig. Mõtõldas inõmisõ olõ-

musõ ja elo üle ja sekkä sald-mist ja igätsüst. Läbi juusk ka' põhjus lähkoh olõmisõst, midä eis' läbi ellä' ja anda' tõisilõ.

Luulõtusõ' omma' kindlahe positiivsõ', kaemalda' sotsiaal-silõ pehmilõ tsusk-misilõ. Mu jaost pais-tus silmä nii noorõ autori kaitsõvæ taga-maa, kõüdüs loodu-sõga' ku ka' maaelo ja mõtsa tähtsüs. Kind-lahe omma' tsirgu', kruusatii' ja taivas läbi juuskva' joonõ'. Samah tä viskas sisse ka' liina, koh olõt inõmisi siäh vööras, ilma nimeldä' – üts hallist massist. Ar' om märgit ka' mas-sina' ja tii', lõhna' ja liikminõ ütest kotu-sõst tõistõ.

Noorõ naase luu-lõkogost juusk kind-lahe läbi ka' saldminõ

ja romantika, a tuu olõ-õi läülä õga pääletükvä. Tõuut imeh-tämä pand hüä sõnasäädminõ

ja kõüdüssidõ luuminõ. Taa om kindlahe raamat, mia pand üteh mõtlõmma ja lugõma mõnt kotust tõist kõrdagi'. Tulõ tahtminõ kirotä' mõnõ lausõ' vällä, selle ot nuu' omma' nii hüä', ot nuid võisi' tõisilõgi' üldä'.

Väigokõnõ raamadu-kõnõ om väigagi' mõt-tõrikas ja luulõtusõ' omma' tummidsõ' ja andva' tiidä', ot eloh om ütte ja tõist jo tett ja nätt.

Soo luulõkogo võisi' kindlahe panda' seto kiilde ümbre. Parhil-latsõl aol om vaia posi-tiivsust ja tuud taa raa-mat and hulga. Tä vii lugõja jalotamma kruu-satii pääl, mõtsa piku-tamma ja pilisevvi tähti kaema, unistamma, uutma ja luutma. Luu-lõkogo tulõtas miilde, ot mia om eloh perü-

selt tähtsä – aig, lähebä', luu-dus, eis' olõminõ, hindäst and-minõ, tähelepandminõ. Maria loominguh om kindlahe väiga' tähtsä kotus loodusõl, om tunda', ot sool teemal niisa-mata vingta-ai, a teksti' omma' sündünü' mantselgi' aol min-kõgi' peräst.

Kirotaja tiid, ot midä tähendäs mõtsah maa pääl maada', ja tuu and timä lähe-bilõ luudusõ seletämisilõ hoops tõõsõ kaalu. Luulõkogo om kirotõt eesti keeleh, a kuv-vagimuudu om õks tunda' Lõu-nõ-Eesti jovvu-vormi, kotusõ' ja ao' andva' tuu ar'. Tõuutki' kirotaija ja timä tegemisi tii-deh lätt lukõh kõik eisumast. Soo om luulõkogo, mia liigahtas ja pand mõtlõmma, naardma ja naarahtamma ja hinnäst ar' tundma.

Tugõgõ' nuurt luulõkirotaija ja ostkõ' pühhi uutõh luulõraa-mat kingtusekotti, a innekkõkõ õks ostkõ' raamat hindäle, selle ot lugõminõ om puhas mõno.

Seto Kuningriigih 2024

Helmekaala' lõi' laulu ja esiti' kah

Tulli siia' mi Obinitsa,
kallu siia' mi küll kuningriiki.
Tahtu-s kuigi küll kodo jäiä',
Võro liinah vaiki olla'.
Võti kokko mi koorikõsõ,
haari handa kõik hanõkõsõ'.
Kõigil pallõ om tegemisi,
õgaüitel viil olõmisi.
Festivalõ om õgah veereh,
tiatritükkä om õgah taloh.
Kostikotusit om kümneh küläh,
tandsopido mitmõl morol.

Meile_ks anti avvusõna,
anti kimmäs tiidminõ.
Tulla' teele tiidiist tuuma,
uhkõt uudist kuulutamma.
Säänest asja_ks olõ-i olnu,
säänest tiatrit olõ-i tettü.
Peko_ks kuts jo külälisi,
kavvõst Kreekast kallist rahvast.
Suur õks lava tulõ Luhamaalõ,
oodõtas sääl Odüsseiat.

Oda ala lätt Odüsseus,
lahingohe lahkõ rahvas.
Kavalusõst tulõ kasu,
Trooja hobõsõst saa api.
Penelope miist uut kodo,
Telemachos umma essä.
Kas joud kodo uma ülä,
veerüs miis viil kodoranda?

Võeh om laadna luukõnõ,
võeh om põnnõv püünapäälne!
Kauksi Ülle om nuu'sõna' käädnü,
Leima Matis ommõ viisi säädnü.
Lastas hõpõl sääl ka helisedä',
leeloviisel lastas veerüädä'.
Tulõ õks kaema, kui jo kutstas,
kullõma, kui kuulutõdas!

ETENDUSED JUULIS JA AUGUSTIS 2025 LUHAMAAAL
KAUKSI ÜLLE JA MATIS LEIMA
MAAILMA ESIMENE SETOKEELNE
MUUSIKAL

SETO ODÜSSEIA

LAVASTAJA
ELINA PÄHKLI-MÄGI
KUNSTNIK
JIR HERMELIIN
KOREOGRAAF
PIRET TORM-KRIS
LAVASTOITLUS
TANEL SAAR
TOOTJA
SETO KUNINGLIK TEATER

Nõiduslinõ Setomaa

Riide, 15. novembril kell 16 olli' kõik seto perimüse, keele, mõttõilma, aoluu ja kultuuri huvilisõ' oodõt Eesti Kirändüs-muusiumi, selle ot sääl tutvus-tõdi mu arma ja andeka folklo-ristist-kirändüstiidläsest vana-tädi Ello Kirss-Sääritsa raa-madu „Maailmade vahel“ II jako, koh 1930. aastagil kodo-nulgast Setomaalt korat suu-lidsõ perimüse kullafondi kuu-luva' luu' ja uskumusõ'.

Oll Ello Kirsi 110 aastaga juubõlilõ ja vahtsõlõ raamadulõ pühendet kontsert. Kõnõli' mu üte' lemmiktiidläisist rahvaluu-lõuurja' Kõiva Mare, Hao Paali, Jüvä Sullõv, kiä' olli' abist raa-madu välläandmisõ man, a oll tõisigi' huvtavvi ettekandit.

Üllätüses oll lugõminäü-dend – Riitsaarõ Evar, Kauksi Ülle ja Lillmaa Terje esiti' Ello kogot jutussit raamadu „Maailmade vahel“ I jaost. Aitumma, ot ti kampa tullit!!! (Soo om mu edimäne, väigokõnõ lavas-tajadebüüt lavapääl, a tuu iist väiga' erilinõ teno Ello-tädi kogot jutalõ ja väiga' ägedä-tele näitlejilõ).

Ja viil taha üldä', ot ma olõ tenolik Ello tütrele Kasagu Lag-lele, Kasagu Ennülõ, mu uma imäle Siimetsa Tiinalõ, Kuper-janovi Marisõlõ ja Kõiva Marele Eesti Kirändüsmuusiumist, kiä' näide katõ raamaduga' aastit tüüd tei' tekste tõlkih, toimõ-tõh, korrigiireh, organiisireh kokko inäp ku 800 perimüs-teksti! Ja aitumma, Hörna Aare, ot sa usksõt, julgustit ja avitit!

SIIMETSA MOONIKA

KÕIVO ANNE

9.10.1928 – 11.11.2024

Anne (Anna) sündü Lutipää küläh Järvesuu vallah Petseremaal 9. oktoobril 1928 põllupidäjidõ perreh. 6-klassilitsõ haridusõ sai Anne Jatsmani koolih. Edesidsõ opmisõ Petsere Gümnaasiumih lõpõt sõda, kuul panti kinni. Tüü kõrvalt tull Annel avita’ imäl kasvata’ kattõ noorõbat velja. Rassõl aol, ku oll puudu söögist ja rõivist, pereh tekk näpotüüd, midä vael-dõdi söögikraami vasta. Siist sis ka’ Anne hüä näpotüü mõistminõ.

1951. aastagal läts Anne mehele Stepan Kõivolõ ja naati elämä kõrvalküläh. Perrehe sündü nelli last: Viia (1952), Niina (1954), Liia (1957) ja Ülo (1962). 1971. aastagal miis kuuli ja Anne jäi latsiga’ ütsindä. Elo ütskuh taloh naas üle jou kauma ja latsõ’ oll vaia koolta’, naati ehtämmä maia Verskahe. Ummi kässiga’ sai valmist vahtsõnõ kodo ja sisse minti elämä 1976. aastagal. Tüüle käve Anne Verska teenindüspavil-joni kangidõkudajast. Timä tüüd om tunnustõt „kõgõ pareba kangakudaja“ avvupaprõga’.

Peräst pensionilõ jäämist aastagal 1983 nakas Anne tegemä näpotüüd – seto rahvarõividõ umblõminõ, hammidõ, päälinkidõ, kaadsarõividõ ja võie kudaminõ. Tä käve aetakki Seto Talomuusiumi ummi tiidmisi jagamah. Anne tett seto rahvarõivit om joudnu’ mitmõlõ poolõ, ka’ Ungari tandsurüh-mäle. Vanaimält opit tiidmisiga’ tegevä’ näpotüüd no’ timä latsõ’ ja latsõlatsõ’.

Suurõbat huugu ja indu sai Anne näpotüüga’ tegelemisõ jaost 2006. aastagal Verska Käsitüüseltsi Kirävüü asutami-sõga’. Edimält õgapäävatselt tüütarõh kudi hulga villatsit vaipu, suurätte, kavand mihi kaadsarõivit ja kudi hammõ-käüssit, pühäserätte, päävõid, kirivõid.

Pääle näpotüüle om Annet saatnu’ õgal puul seto laul. Edi-mält laul Põrstõ, peräst Leiko ja viimäte Kuldatsäuga koorih, koh tä edimält oll oppajast. Kolmõl kõrral om Anne tüüd uma-kultuuri edesiandjana hinnat Vabarna Anne nimelitsõ uma-kultuuripreemia väärilitsõst, 2015. aastagal sai elotüüpree-mia. 2007. aastagal tunnust Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liit Annet Pärandikultuuri hoitja preemiaga’.

Anne olõ-õs Kirävüüh niisamata liigõh, a tä oll kõõ alos-taja, otsustaja. Ku tä sai 88 aetakka vanast, sis tetti näütüs, koh olli’ timä kogot ja luud kirä’ ja ka’ koet hammõkirä’. Anne panus traditsioonilitsõ seto näpotüü alalõjäämisõlõ ja noorõ-bilõ edesiandmisõlõ oll hindamatu. Tä oll tunnustõt ja hin-nat mõistja, tiidjä ja jagaja nii sõnalisõ ku näpotüümeistrinä. Anne oll Verska valla avvukodanik ja väiga’ hüä imä, vanaimä ja vanavanaimä. Tä oll pallõsidõ näpotüühuvilisi Oppaja.

Mi jää Annet igätsemä ja halõhusõga’ tunstamma, õt midä kõkkõ olõs viil võinu’ timä käest oppi’.

Seto näpotüünaisi nimel KALA INGRIT

Kõivo Annelõ

Mi hulga astu-i inäp kunagi Kuldatsäuga pikäaolinõ laulja, oppaja, iistvidäjä ja takastõukaja, koori auliigõ Kõivo Anne. Anne eis’ om ülnü, õt õgalõ inemisele andas uma aig ja kanda’ kuurma. Tulõ vitä’, nii ku’ jovvat ja mõistat! Tä pidi tuud olulidsõst.

35 aastakka tagasi tull’ Anne Leiko koorist mi mano laulma ja oppama. Inämbä laula omgi Anne meele opanu ja sõnaki’ timäl säedü. Tä oll’ päämine laulusõnno luuja, küll suurtõ herri vastavõtust, muuseumi ja tsäimaja avamisõst vai nii-sama kellegi sünnüpäävast. Täl tulliva’ sõna’ nigu langapiti. Kambah oll’ tä alati rõõmsameelne, tegutsõja, opaš meele ka hammõkudamist ja päävüü tegemist. Tä tahtsõ kõgõ avitada’.

Kiäki jää-i ilmatoest, umal aol tulõ ar’ minnä’. Anne elli pikä elo, a’ timäst jääse suur puudus. Mii’ unõhta-i kunagi umma Annet ja timä tegemiisi kuuh miika’. Sükäv kaastunnõ’ Niinalõ, Liialõ, Ülolõ ja näide perrilõ!

Anne om meele laulnu 1998. aastagal nii:

Süä õks ihaš ime illo,
meeli uma seto laulu,
jätä-i mi illo unõssihe,
õga’ maalõ laulõmistä,
koorinaase’ sõbra’ suurõ’,
hõpõhõimu langulitsõ’,
anna ilo teele iski’,
laulu teele laaditõlla’.

Igåvene mälestüs, Annekõnõ!

KULDATSÄUK

Leinämi

† Aivo Kesk

† Anna Kõivo

SÜNDMUSÕ’ SETOMAAAL

- **1. detsember** kell 16 adventiao alostusõ tähistäminõ ja adventitulli palamapandminõ Obinitsah.

■ **2.–6. detsember** talvinõ võlumaa Verska talomuusiumih (anna’ tulõkist tiidä’).

■ **9.–13. detsember** talvinõ võlumaa Verska talomuusiumih (anna’ tulõkist tiidä’).

■ **2.–14. detsember** kell 11 talvõtrall latsilõ ja talvõmatk suurilõ Saatse muusiumih (anna’ tulõkist tiidä’).

■ **5. detsember** kell 9.30–11 hummogutands Uusvada kultuuriküläh.

■ **6. detsember** kell 9–14 joululaat Verska kultuurimajah.

■ **8. detsember** kell 16 kodotsidõ latsi joulupido Meremäe teenindüs-punkti saalih.

■ **10. detsember** kell 14–17 vannu inõmisi joulupido Verska kultuurimajah.
- **12. detsember** kell 11 Setomaa vannu inõmisi ülikuul Verska kultuurimajah.

■ **13. detsember** kell 9.30–11 hummogutands Uusvada kultuuriküläh.

■ **14. detsember** kell 20 Setomaa valla joulupido Verska kultuurimajah.

■ **16. detsember** kell 16 Vabarna Anne umakultuuriõtak Verska kultuurimajah.

■ **17. detsember** kell 12 sügüsene migulapäiv Meremäe teenindüs-punkti saalih.

■ **17. detsember** kell 13 Ello Kirsi raamadu „Maailmade vahel II“ esitlüs Meremäe teenindüspunkti saalih.

■ **17. detsember** kell 17 Setomaa Loomakeskuse tandsutsõõri joulukontsert Verska kultuurimajah.

■ **18. detsember** kell 18 Setomaa Muusigakooli joulupido Verska kultuurimajah.
- **19. detsember** kell 16 tandsu-neläpäiv Verska kultuurimajah.

■ **19. detsember** kell 14 Setomaa kuulõ Obinitsa opmiskotusõ joulupido, kell 16.30 Meremäe opmiskotusõ joulupido.

■ **20. detsember** kell 16.30 Miktämäe opmiskotusõ joulupido, kell 18 Verska opmiskotusõ joulupido Verska kultuurimajah.

■ **20. detsember** kell 19 joulupido Lüübnitsa küläkeskusõh.

■ **21. detsember** kell 18 elamus-õdagusüük „Jõulud Ilmaveerel“ Lenna & Lauriga Ilmaveereh.

■ **22. detsember** kell 18 elamus-õdagusüük „Jõulud Ilmaveerel“ Lenna & Lauriga Ilmaveereh.

■ **28. detsember** kell 20 aastagalõpu-pido Obinitsa küläkeskusõh.

■ **31. detsember** aetaga viimätse päävä jalotus müüdä Setomaa külli.

SÜNNÜPÄÄVÄ’ DETSEMBRIH

Auna Mare – 85 2. detsember arheoloog	Toomtalugu Ingrid – 61 8. detsember Sõsarõ leelonaane	Lennuki Helen – 35 16. detsember Sorrõseto leelotaja	Rahusoovi Katrin – 59 23. detsember Meremäe-Obinitsa naiskooi laulunaane
Kukõ Karmen – 34 2. detsember Lummo Kati leelopargi laulja	Loigu Silvi – 68 9. detsember Sorrõseto leelonaane	Verevmäe Kaja – 62 17. detsember Siidisõsarõ leelonaane	Lillepuu Vassili – 96 25. detsember laulumis, Seto Miihi Summa auvedosnik
Linnu Helvi – 89 4. detsember innine Helmise koori killõ	Kahuski Päivi – 37 9. detsember Tsibihärläisi koori laulja	Kala Ingrid – 56 17. detsember Seto Käsitüü Kogo vedosnik	Mäeotsa Ain – 53 25. detsember lavastaja, Vabarna preemia laureaat
Suurõ Erika – 68 5. detsember Siidisõsarõ leelonaane	Ristimäe Veera – 92 10. detsember leelonaane	Kama Kaido – 67 18. detsember poliitik	Riitsaarõ Rutt – 51 25. detsember kultuuritüütäjä
Sarvõ Jaan – 44 5. detsember pilli-, tandsu- ja laulumis	Kudre Raul – 54 11. detsember Setomaa vallavanõmb	Helmi Valdur – 86 20. detsember Meremäe-Obinitsa naiskooi dirigent, Hõpõhelme’ ja Meremäe mehe’ laulumis	Osti Helgi – 72 26. detsember Siidisõsarõ leelonaane
Teppo Sirje – 72 7. detsember Helmekaala’ leelonaane	Palolilli Mari – 47 11. detsember Lummo Kati leelopargi laulja	Külviku Mart – 64 20. detsember loodustiidläne	Krooni Hele – 62 26. detsember Meremäe-Obinitsa naiskooi laulunaane
Pelisaarõ Georg – 66 7. detsember poliitik	Suuna Riina – 64 12. detsember Helmise leelonaane	Vanaturmõ Ilmar – 78 21. detsember kiränik	Punamäe Anita – 64 29. detsember Helmekaala’ leelonaane
Urmi Evelin – 50 7. detsember kujonduskunstnik	Sundelli Harri – 72 16. detsember fotograaf, muusigamiis, OUT tiatri näütlejä	Poolaku Valve – 69 21. detsember Kuldatsäuga leelonaane	Sibula Priit – 47 31. detsember poliitik

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Vassili Lillepuu	96
Meta Kurg	94
Helvi Lind	89
Meeta Vahermets	89
Leo Niido	85

Eha Laanemaa	85
Liide Lusti	85
Viire Viinak	85
Johannes Parts	83
Mihhail Baškurov	83
Illar Laanetu	80
Heli Juhkam	79
Heinar Hansar	78
Viiu-Felicia Aun	78
Ilmar Vanaturm	78
Maria Tamm	77

Toivo Sikk	77
Silvi Niido	77
Leon Kaljuvee	76
Olev Palm	75
Aavo Purdeots	75
Feliks Lilleaed	75
Aleksander Nurmeots	73
Aino Liivago	73
Valentin Stepanov	73
Arvo Laimets	73
Arvo Möldri	73

Maimu Kausmees	72
Aino Vallas	72
Lea Urbla	72
Harri Antero Sundell	72
Silvi Mäela	72
Toomas Raudsepp	72
Silvi Hade	71
Heinrite Norre	71
Hillar Tsirgu	70
Leo Roositalu	70
Milvi Jallai	70

Sinost mälestüs mi hingeh eläs,
viil Su helü kõrvoh kajas.

Avaldami’ sügävät kaastunnõht
Ülolõ, Niinalõ ja Liialõ kallii imä

ANNE KÕIVO

kaotusõ puhul.

Uno Pauli pereh

Müvvä’ seto rõiva’:

- ◆ tummõsinine vuudrõga sukman kasvulõ 170–178, XL (veidõ tarvitõt, Seto Rõiva Kuast tellit);
- ◆ hammõkäuste kangas (Otsa Sirje koet);
- ◆ pidolik põll (kangas Peterburist);
- ◆ narmidõga suurõmb puuvillanõ päärätt.

Lähembält küüsü’ telefoninumbri päält 5693 8158.